

KAMENI SPOMENICI
HRVATSKOGA NARODNOGA MUZEJA U ZAGREBU.

OPISAO IH DR. JOSIP BRUNŠMID.

(Nastavak iz Vjesnika VII. str. 209—240.)

58. **Attis.** Torzo kipića iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu. Visina 0'35 m. Bijeli mramor.

Manjkaju glava s vratom i obje noge počam od koljena; otučene ruke i mjestimice odijelo.

Figura pristajala je desnom nogom na tle, a lijeva je preko nje unakrst postavljena. Lakat desne ruke bio je uprt o lijevu ruku, pa je mladić tako na desnicu naslanjao svoju glavu. Chiton je pasan širokom vrpcom, a sa ramena visi plašt niz leđa; na nogama se raspoznaju hlače.

R. v. Schneider u Arch. epigr. Mitth. V 1881 str. 164 br. 18.

59. **Glavica Paniska ili mladoga Satyra.** Provenijencija nepoznata.

Visina 0'12 m. Bijeli mramor, djelomice pokrit nekom crnom naslagom.

Otučen nos, lijevo uho i kosa povrh čela. Desna strana glave u izvodenju je zapuštena, a na stražnjem dijelu glave ima tamo nastavak, kojim je ona možda pristajala uz neku pozadinu, tako da bi mogla potjecati sa kakova visoka reljefa.

Lice veoma koščato, kosa nakostrušena i čupava. Na lijevoj strani čela vidi se malen roščić; djelomice sačuvano lijevo uho kao da je bilo kozje.

Posao srednje ruke.

58

59

60

61

60. **Torzo mladoga Satyra (ili Dionyza).** Iz Mitrovice; darovao opat Pajo Miler 1885.

Visina 0'16 m. Bijeli mramor.

Manjkaju: glava s komadom vrata, skoro cijela desna ruka, lakat i podlaktica lijeve, te donje tijelo počam od pupka.

Uspravno stojeća mlada muška figura sa krznom (nebris), koje je učvršćeno na lijevom ramenu. U visoko podignutoj desnoj ruci možda je držala grozd; lijeva je ruka položena u prilično nemogućoj poziciji na vlastita prsa. Ostrag (blizu lijevoga ramena i lijevoga kuka) dvije 25 mm duboke okrugle luknje za čavle, kojima je kipić negda na neku pozadinu pričvršćen bio, tako da je vjerojatno, da je negda rabio na kakovom visokom reljefu.

61. **Ulomak posve malene grupe dječaka sa pijetlom.** Iz Solina.

Visina 0'06 m. Bijeli mramor.

Manjkaju: glava, desna ruka, obje noge dječaka i pijetlov rep.

Sjedeći neodjeven dječak lijevom je ručicom obuhvatio pijetla, koji je glavu položio na bedra svoga mučitelja.

62. **Torzo imperatora.** Iz Solina u Dalmaciji; negda u zbirci Vinka Solitra u Spljetu.

62

bila je na desnoj strani prsa dvostrukom petljom privezana; na lijevoj strani nadramnici i petlji nema traga. Na srijed prsa urešen je oklop gorgonejem, kojemu je jedan dio kose na tjemenu svezan; ispod njegove su brade dvije u čvor svezane zmije. Ispod gorgoneja nalazi se velik tropaion, na kojem su na jednom stupu kaciga,

Visina 1'22 m. Bijeli mramor.

Manjkaju: glava s vratom, izrađena od posebnog komada kamena i umetnuta u odgovarajuću udubinu; desna ruka, koja je također bila od posebnoga komada načinjena, te pristajući komad leđa; lijeva ruka povrh lakta sa komadom plašta; baza sa obje noge ispod koljena i panjem uz lijevu nogu. Površina oklopa i odjeće mjestimice je otučena.

Uspravno stojeća figura preko naravne veličine pristajala je lijevom nogom na podnožje; desna je bila postrance natrag postavljena. Desna je ruka bila podignuta, a lijeva niz tijelo spuštena. Kip je odjeven nabranim odijelom sa kratkim rukavima, koje siže skoro do koljena. Povrh njega je bogato urešen oklop, na kojem vise dva reda pteryga i dulji narezuckani kožni nastavci. Na lijevom ramenu leži komad nabrana plašta, koji je bio omotan oko manjkajućega donjega dijela lijeve ruke, pa se spuštao niz tijelo dole od prilike do koljena. Oklop, koji se prilagođuje tjelesnim formama, sastojao je od prednje i stražnje polovice, koje su na stranama šarnirima spojene bile. Desna likom munje urešena nadramnica

oklop i sa svake strane po jedan duguljast štit, lijevo uglast a desno, kako se čini, ovalan. Te su štitove onamo objesile dvije chitonima odjevne dražesno zasnovane Nike, koje kao da su taj čas doletile. Lijeve im se ruke još dotiču štitova, dok u desnoj ruci ona lijeva drži vijenac. Na podnožju tropaja sjede dva van okrenuta zarobljenika, odjevena na prsima skopčanim chlamydama, koje se spuštaju niz leđa dole. Ruke su im ostraga svezane. Lijevi sjedi na duguljastom uglastom štitu, ispod kojega se vidi kaciga sa zaliscima i zaštitom za zatiljak. Ispod desnoga zarobljenika nalazi se zaobljen štit, na kojem je kao i na ostalim na sredini omphalos. Pteryga je na oklopu bilo u svakom redu po 15, ali po dva na lijevoj strani nisu bila izvedena, jer ih tamo zaklanjao dole viseći dio plašta. Pterygi, koji su se pokretali u šarnirima od četiri članka, obrubljeni su gustim nizovima čavlića, kojima su zaobljene ukrasne pločice od lima na kožna uha pričvršćene. Te su pločice urešene reljefnim likovima, od kojih se neki opetuju. U gornjem redu (računajući od lijevoga boka napred s desna na lijevo) nalaze se: I. dupla rozeta, 2. ovnova glava na l., 3. napred okrenuta slonova glava, 4. napred okrenuta bradata glava sa kudrastom(?) kosom i velikim zafrkanim brcima, 5. napred okrenuta životinjska glava, koja sjeća na lava, ali kao da ima rogove, a dole ima nastavak na oblik palmete sa zašiljenim srednjim listom, 6. slonova glava kao kod br. 3., 7. napred okrenuta mlada glava sa kudrastom(?) kosom, 8. ovnova glava na d., 9. bradata glava kao kod br. 4., 10. četverolista rozeta, 11. dupla rozeta kao kod br. 1., 12. ovnova glava na desno kao kod br. 8., 13. slonova glava na desno; 14. i 15. nisu izvedeni. Izmed svaka dva pteryga gornjega reda smješten je po jedan nešto dulji donjega reda; dvanaest ih je urešeno likom munje, a samo jedan spram drugoga u gornjem redu ima malu osmerolistu rozetu. Ispod pteryga visi preko 30 oduljih valjda kožnih nastavaka, koji su narezuckani i na tri strane opšiveni, dole su na nje prišivene po četiri debele kite. Isto takovi nastavci sa kitama nalaze se i na lijevom oklopovom rukavu.

Pokušaj, da se ustanovi, kojega je cara solinski kip prikazivao, naravno je posve izlišan posao. Spominjalo se je, da su se s njime našli novci cara Hadrijana, pa se iz toga htjelo zaključke stvarati. Ali takvi slučajni nahodaj, sve ako je i istinit, ne dostaje za datiranje te bi se naš kip mogao upravo tako nazvati i imenom ma kojega drugoga cara prvoga ili drugoga stoljeća. Sličnih se je kipova veoma mnogo našlo, a sa našim su solinskim u držanju i dekoraciji oklopa dosta srodni n. pr. jedan iz Gabijâ u Louvreu sa Trajanovom glavom (Clarac 338, 2414), jedan u kapitolinskom muzeju u Rimu sa pripadajućom mu glavom Marka Aurelija (Clarac 953, 2447) pa kipovi i torzi bez glava iz Olympije (Reinach Stat. gr. et rom. II 578₃), u Tunisu (Reinach II 584₁), iz Peloponneza u Museo Naniانو (Reinach II 584₃), u Louvreu (Reinach II 584₇) i u Palazzo Colonna u Rimu (Reinach II 587₃).

Lijep posao.

Sr Neugebauer Die Südslaven str. 141. — E. Loewy u Arch. epigr. Mitth. III 1879 str. 166 br. 2. — R. v. Schneider u Arch. epigr. Mitth. IX 1885 str. 48 (sa tablom II.). — S. Reinach Stat. gr. et rom. II. str. 584 br. 2 (slika).

63. **Muška odjevena figura.** Iz Solina u Dalmaciji; negda u zbirki V, Solitra u Spljetu.

Visina 0,975 m. Bijeli mramor, koji je na površini pocrnio.

Manjkaju: glava s vratom, koja je bila od posebnoga komada kamena načinjena, pa se umetala u odgovarajuću udubinu; lijevo rame sa susjednim dijelom prsiju i komadom nabrane odjeće; baza sa oba stopala nogu. Desna ruka počam od lakta i lijeva od sredine podlaktice bile su od posebnih komada kamena izradene i prisastavljene.

Uspravljeno stojeći mlad Rimljanin lijevom je nogom bio pristao na tle, a desnu je bio nešto natrag povukao. Odjeven je tunikom i umotao se u ukusno nabranu togu. Na prsima se vide ostanci bulle, koju je oko vrata nosio. Spuštena je desnica držala veliki sinus toge, a lijeva je bila u laktu previnuta, kako je to bilo potrebno, kada se toga nosila.

63

J. F. Neugebauer Die Südslaven str. 141 (Senator).
— E. Loewy u Arch. epigr. Mitth. III 1879 str. 167 br. 9.

64. Portretna glava starijega Grka. Provenijencija nepoznata.

Visina 0,4. Bijeli mramor.

64

65

Otučen nos i čelo, a trpila je i površina.

Napred sagnuta glava starije bradate čelave osobe u dvostruko naravnoj veličini. Lice je duguljasto; na veoma visoko čelo spustio se čuperak kose. U zatiljku je preostao komad odjeće. Glava donekle sjeća na Sokrata.

Posao srednje ruke.

65. Portretna glava mlađega Rimljanina (car Neron?). Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0,28 m. Bijeli mramor.

Otučen: nos, čelo povrh lijeve obrve i kosa, vrat u zatiljku. Površina kamena izjedena.

Prikazan je mladi muškarac u naravnoj veličini. Nema brkova, ali su mu obrazi i vrat obrasli kratkom bradom. Oko čela, na kojem se opažaju dva na-

bora, poredani su kraći čuperci kose. Debele su obrve skupljene, a pogled uslijed toga mrk. Podbradak je odebeo.

Posao srednje ruke.

66. **Glava carevića Marka Aurelija III Commoda.** Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina antiknoga dijela 0'28 m. (sa modernim prsima 0'58 m.). Bijeli mramor.

Prelomljena na vratu, gdje je veći komad cementom nadopunjen i na desnom (modernom) ramenu; otučen je nos, komadi obajuh uha i mjestimice kosa; izlizano po jedno mjesto na desnom obrazu i uz lijevo oko.

Glava mladića od kakovih 15 godina sa gustom kovrčastom kosom, od koje jedna veća zaobljena partija pokriva čelo, koje se poradi toga pričinja veoma

66

67

niskim. Lice je ovalno i dole ponešto zašiljeno. Ispod zaobljenih obrva, koje kao da su bile plastički izražene, nalaze se poluotvorene oči sa izdubinama na mjestu zjenica; gornje vede podosta su debele. Nos kao da je u gornjem dijelu nešto bio svinut. Usta su malena.

Ukusan posao. Glava, koja je nastavljena na moderna prsa, veoma sjeća na portrete mladoga M. Aurelija, a nekako joj je najbliže poprsje u kapitolinskomu muzeju u Rimu (Bernoulli Röm. Ikonogr. II 2 tabla L a i b). U nekim pojednostima — naročito kako je kosa naredena — ima veliku srodnost sa dvjema glavama u berlinskom muzeju (br. 370 i 369), koje se pripisuju Commodu.

E. Loewy u Arch. epigr. Mitth. V 1881 str. 166 br. 28.

67. **Portretna glava starijega Rimljanina.** Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina antiknoga dijela 0'24 m. Bijeli mramor.

Otučen nos, obje obrve i ponešto lijevi obraz.

Portret je od starijega čovjeka bez brkova i brade. Čelo i obrazi su jako navorani, obrazi ponešto upali. Kosa je srednje duljine a pričešljana je niz čelo i ispred ušiju na obraze.

Prikazana je valjda neka ličnost iz prvoga stoljeća pr. Kr. Glava je sada umetnuta u moderno poprsje od crvenkastoga mramora negda je valjda bila učvršćena na kakovu kipu.

E. Wolff u Bull. dell' inst. III 1831 str. 68 (Vitellio?).

68. Portretna glava starijega Rimljanina. Iskopana u Zagrebu, kada se kopao studenac g. Polišanskoga u Petrinjskoj ulici. Darovao Ivan Kukuljević Sakcinski.

Visina 0'165 m. Bijeli mramor.

Otučeni: nos, brada i kosa povrh lijeve strane čela.

Glava starijega muškarca sa punom kosom i okratkom bradom. Na čelu su dva jaka nabora. Možda kip kojega rimskoga cara, iz druge polovice trećega vijeka.

Posao dosta dobar.

Spominje I. Kukuljević u Arkivu za pov. jugosl. XII str. 158.

68

69

70

71

69. Ulomak starije muške portretne glave. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0'145 m. Bijeli mramor.

Sačuvalo se skoro cijelo lice počam od manjkajućih očiju i komad vrata na lijevoj strani. Otučeni su nos, gornja usna i brada.

Prikazan je bio stariji muškarac sa kratko rezanim brcima i bradom, što se je označilo plitkim udubinama u nešto povišeno izrađenim odnosnim plohama.

70. Portretna glava starijega Rimljanina. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0'225 m. Bijeli mramor.

Sačuvala se samo prednja polovica glave, sastavljena od dva u visini obrva prelomljena komada. Otučen je nos, gornja usna, lijevi obraz i lijeva obrva.

Lice starijega muškarca bez brkova i brade, sa napred počešljanom kosom i sa četiri nabora na čelu. Duboko ležeće oči; nos je u sačuvanom gornjem dijelu bio kvrgast. Kostu u obrazu jako se ističu.

Posao srednje ruke.

71. Portretna glava dječaka. Iz Solina u Dalmaciji. (Solitrova zbirka).

Visina 0'3 m. Bijeli mramor.

Otučena lijeva obrva, lijevi obraz, nos, usne, brada i oba uha; odlomljena dva veća komada na donjem dijelu vrata, koji se je negda umetao u odgovarajuću udubinu jednoga kipa ili poprsja.

Veoma izrazito oblo lice rimskoga dječaka. Kosa je pričešljana na čelo i sljepočnice.

Spominje J. F. Neugebauer *Die Südslaven* str. 141. — E. Loewy u *Arch. epigr. Mitth.* III 1879 str. 167 br. 17.

72. Portretna glava rimskoga dječaka. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirci na Trsatu.

Visina 0·22 m. Bijeli mramor.

Nos ponešto otučen.

Glava dječaka od jedno deset godina sa po srijedi raščešljanom kosom. Posao srednje ruke.

Spominje možda E. Loewy u *Arch. epigr. Mitth.* V 1881 str. 166 br. 30.

73. Glava mlađega muškarca. Nepoznate provenijencije.

Visina 0·215 m. Bijeli mramor.

Otučeni: nos, obje usne i kosa na tjemenu desno.

72

73

74

Veoma surov provincijalni posao sa prenisko smještenim klopavim ušima i premalanim očima. Okratka kosa oko čela je samo površno označena.

74. Glava mlađega muškarca. Iz Osijeka. Dar prof. Andrije Kodrića.

Visina 0·25 m. Numulitni vapnenjak.

Sačuvala se glava s vratom; nos i usne otučene. Naravne udubine veoma rupičava kamena negda su valjda bile cementom zamazane a površina možda bojom naličena.

Mlada muška osoba sa niskim čelom, povrh kojega su dvije naravne udubine, iz kojih je cement ispao. Položaj tih lukanja u ostalom je takov, da bi se na prvi mah moglo pomišljati, da su tamo bili učvršćeni roščići, a glava da prikazuje Paniska. Ogusta kosa površno je izrađena; oči, u kojima su pupile udubinom označene, stoje koso jedno spram drugoga; oba su uha kao uz glavu priljepljena; vrat je predebeo.

Loš provincijalni posao.

Brunšmid u *Vjesniku* n. s. IV str. 33 (sa sl. 13). — Spomenuo E. Loewy u *Arch. epigr. Mitth.* III 1879 str. 167 br. 22.

75

75. **Ulomak posude u obliku čovječje glave.** Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0·15 m. Bijeli mramor.

Sačuvala se lijeva strana mlade muške glave povrh usta. Nos je otučen. Stražnjega dijela glave nema, nego je ona tamo — možda u kasnije vrijeme — izdubljena da služi kao posuda. Na mjestu usta se je nalazio otvor, a u tjemenu ima trag željezna čavla za učvršćenje, koji je valjda i prouzročio, da se je glava raspukla.

76. **Portretna glava mlade ženske.** Iz Solina u Dalmaciji; negda u zbirki V. Solitra.

Visina 0·22 m; visina lica 0·17 m. Bijeli mramor.

Sačuvala se samo glava bez vrata, a otučena je malo na nosu, bradi, desnom obrazu, lijevom uhu i u kosi.

Po srijedi raščesljana kosa naređena je duljinom u frizuru, koja naliči na

76

nabore od dinje, a ostrag je ukusno u isprepleten čvor povezana. Obrve su plastički označene, a oči su bile od druge neke stvari posebno načinjene i umetnute.

Veoma lijep posao. Sjeća na portret grčke pjesnjakinje Korinne, koji se pripisuje umjetniku Silanionu.

Spominje valjda Neugebauer *Die Südslaven* str. 141 (Zwei gute Köpfe). — E. Loewy u *Arch. epigr. Mitth.* III 1879 str. 167 br 18.

77. **Ženska portretna glava.** Iz Solina u Dalmaciji.

Visina 0·27 m. Bijeli mramor.

Na vratu odlomljena; otučen nos i mjestimice kosa.

Duguljasto mlade žensko lice, na kojem su obrve plastički izražene, a zjenice udubljene. Pletenice su više puta oko glave omotane, a ostrag je kosa

poredana u veće trouglasto pletivo. U zatiljak se spuštaju kraći odebeli uvojci, a po jedan manji silazi i na sljepočnice.

Ukusan posao.

Spominju J. F. Neugebauer *Die Südslaven* str. 141. — E. Loewy u *Arch. Mitth.* III 1879 str. 167 br. 21.

78. Glava sa ženskoga kipa. Iz Solina u Dalmaciji.

Visina 0,31 m. Bijeli mramor.

Na vratu odlomljena. Otučen nos i brada; površina mramora je jako trpila.

Valjda portret mlade žene sa visokim dvostrukim dijademom, koji zašiljeno završuje, a na kojem se još raspoznaje, da je bio lišćem urešen. Bujna je kosa spletena u višestruke dvije pletenice, koje su na tjemenu na okrug složene. Te su pletenice ostrag na obje strane ravno otesane i sprovedene po jednom četverouglastom udubinom, da se na glavu nešto pričvrsti. Izražaj lica, kako se čini, ozbiljan.

Spominje E. Loewy u *Arch. epigr. Mitth.* III 1879 str. 167 br. 20.

77

78

79

79. Portretna glava Rimljanke. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0,13 m. Bijeli mramor.

Sastavljena od dva pristajuća komada. Otučeni: nos, brada, lijeva obrva, desni obraz i oba uha. U nosu i na mjestu uha nalaze se željezni čavli, kojima su bili pričvršćeni dopunjci od sadre ili cementa, koji su opet spali. Vrat se nije sačuvao.

Po srijedi raščesljana kosa u valovitim je partijama naređena a ostrag su pletenice u plosnatu skupinu povezane. Frizura upućuje na prvu polovinu III. vijeka.

Dosta slab posao.

E. Loewy u *Arch. epigr. Mitth.* V 1881 str. 166 br. 31.

80

80. Portretno poprsje žensko. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0·35 m. Vapnenjak.

Otučen nos, brada, donji dio naušnice u lijevom uhu i komadi odjeće.

Po srijedi raščešljana kosa u valovitim je partijama oko čela poredana, a pokriva ju većim dijelom plašt, u koji je figura umotana. Ispod vrata prihvatili su se prsti desne ruke jednoga okrajka te odjeće, koji je preko lijevoga ramena prebačen. U ušima se nalaze minđuše, koje sastoje od pločica i na nje privještenih posudica. Dva poteza oko vrata valjda imaju da označe vrpcu, koja je tamo svezana bila.

Posao srednje ruke.

K. Hadaczek *Der Ohrschmuck der Griechen und Etrusker*. Wien 1893 str. 72 (sa sl. 140).

81. Glava ženskoga kipića. Iz Gornjega Muća u Dalmaciji. Darovao M. J. Granić, župnik.

Visina 0·07 m. Bijeli mramor.

Prelomljena na vratu; otučen nos i brada. Čini se, da figura ima koprenu na glavi.

Slab pokrajinski posao.

81

82

83

82. Prednji dio ženske glave. Iz Siska.

Visina 0·21 m. Bijeli mramor. Površina izjedena.

Možda odbijeno sa kakova nadgrobnoa reliefa.

83. Ulomak glave ženske (?) figure. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0·23 m. Bijeli mramor.

Manjka lice ispod desne obrve i lijevoga oka, pa komad na tjemenu, gdje pristaje jedan odlomljeni komadić.

Oko čela u tri su reda poredane svrdlom izbušene malene kovrčice, dočim je ostala kosa jedva naznačena. Lijeva strana glave, koja je valjda ženska,

sploštena je, pa kako tu nisu bili nikakovi detalji izvedeni, to bi se moglo zaključivati, da je figura tom stranom valjda bila okrenuta spram nekoga zida, možda u zabatištu kakove zgrade. Glava je nešto preko naravne veličine.

84. Torzo mlade muške figure. Iz Siska.

Visina 0,2 m. Bijeli pješčenjak.

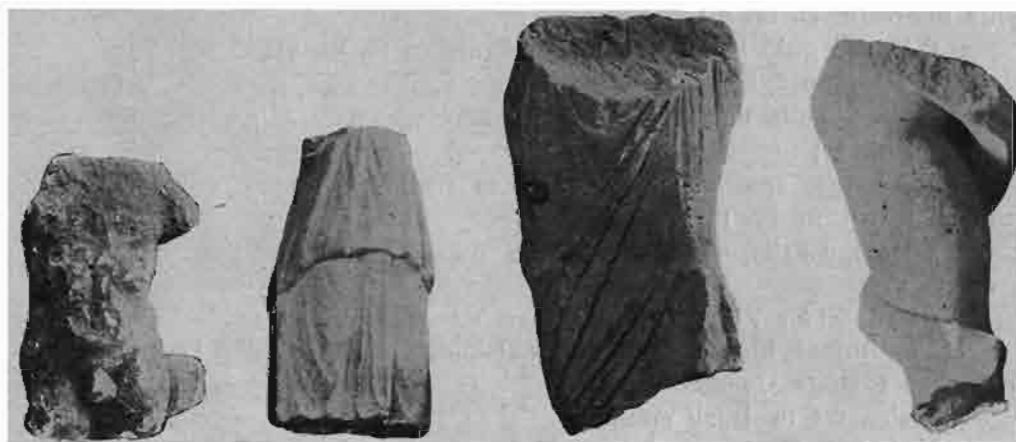
Sačuvalo se samo posve neodjeveno tijelo mlada uspravno stojećega muškarca bez glave i vrata, ruku i nogu. Površina kipa posvema istrošena.

Figura je lijevom nogom pristajala na tle, a desna je bila ponešto napred postavljena. Lijeva je ruka bila spuštena, a visoko podignuta desnica valjda je držala dugo žezlo ili thyrsos. Lijevoga se bedra drži gornji kraj nekakova panja ili kamena.

85. Torzo odjevena kiplća. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0,215 m. Bijeli mramor.

Sačuvalo se samo dio tijela ispod prsiju do koljena. Figura — valjda ženska — prikazana je u mirnoj uspravljenoj poziciji, a odjevena je visoko pašanim chitonom sa prekitom.

84

85

86

87 e

86. Donji dio ženskoga kiplća. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0,4 m. Bijeli mramor.

Manjka gornje tijelo povrh kukova, donji dijelovi obijuh nogu, te veći komad odjeće na lijevoj strani.

Uspravno stojeća figura, odjevena himatijem, desnom je nogom pristajala na tle; lijeva u koljenu previnuta noga bila je postrance napred metnuta.

87. Velik broj ulomaka sa odjevenih i neodjevenih kipova razne veličine. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Bijeli mramor.

Medu ostalim ima tu :

a. Baza sa obuvenim nogama odjevene figure naravne veličine;

b. Komad baze sa prednjim dijelom desnoga stopala kolosalne figure;

c. Ulomak baze sa komadom obuvene desne noge sa figure naravne veličine;
d. Lijepo izrađena desna podlaktica sa figure naravne veličine. D. 0,36 m.
e. Koljeno i cjevanica desne noge sa figure u dvije trećine naravne veličine, oko kojega se omotala velika zmijsa. Pripadalo je možda jednoj Laskoonovoj grupi. D. 0,3 m.

f. Ulomci kozjih nogu (Pan).

g. Ulomak oštrice velikoga mramornoga koplja i t. d.

88. Ulomci sa više figura razne veličine. Iz Drvišice kod Karlobaga, sa mjestu, gdje su se našli ostanci neke odličnije zgrade.

Bijeli mramor.

Medu ostalim:

a. Ulomci nožnoga palca i jednoga prsta sa figure kolosalne veličine (Naslikano u Vjesniku hrv. arh. dr. N. s. III. str. 154 br. 6);

b. Dva veća ulomka nabrana plašta sa ovećih figura (n. m. br. 1 i 4);

c. Ulomak donjega dijela gole noge sa figure naravne veličine (n. m. br. 2);

d. Ulomak desne ruke sa figure od po prilici $\frac{2}{3}$ nar. veličine (n. m. br. 9);

e. Ulomak baze sa prednjim dijelom sandalom obute desne noge sa manje figure (n. m. br. 8);

f. Desno golo koljeno sa manje figure (n. m. br. 7);

g. Podignuta lijeva ruka sa manje figure, koja je valjda držala žezlo (Zeus?). Preko nadlaktice visi komad nabrana plašta. Manjka veći dio podlaktice (n. m. br. 3);

h. Ulomak spuštene lijeve ruke sa nekim atributom (rog obilja?). Sa manje figure (n. m. br. 10);

i. Komad krila, na kojem su na obje strane pera plastički označena (n. m. br. 5).

Brunšmid u Vjesniku n. s. III str. 153—155 (sa slikom 30).

89. Ulomak kipića. Iz Solina u Dalmaciji, sa njive Luke Gašpića istočno od crkvice svetoga Dujma.

Visina 0,2 m. Bijeli mramor.

Veća krhotina sa prednjega dijela omanje odjevne figure.

90. Nekoliki ulomci sa mramornih kipova. Provenijencija nepoznata.

Spomena su vrijedni:

a. Desna ruka figure nešto preko naravne veličine; u ruci kesica (?).

b. Desna ruka kolosalne figure sa komadom žezla.

c. Ulomak baze sa lijevom, sandalom obutom nogom odjevne figure; od prilike u pol naravne veličine.

91. Komad desne ruke sa kipa. Nađeno 1904. u Mitrovici prigodom rigolovanja na Škrikanekovoj oranici nedaleko potoka Čikasa. Poslao Ignjat Jung Duljina 0,124. Bijeli mramor.

Ruka, na kojoj je srednji prst okrhan, obuhvatila je četverouglastu letvu nekoga sjedala ili sprave.

92. Ulomak prsta sa kolosalne figure. Iz Buškoga blata u Bosni. Darovao Stjepan Bičanić 1897.

Bijeli mramor.

Figura je bila najmanje dvostruke naravne veličine.

93. Ulomak baze Panova kipa. Valjda iz Dalmacije.

Visina 0·155 m. Bijeli mramor.

Sačuvao se komad niska podnožja s lijeva kraja, na kojem sjedi koza. Odlomljene i opet priljepljene njezine glave dotiče se desna čovječja ruka, a na podnožju desno do kože vide se ostanci desnoga papka Panovoga.

E. Loewy u Arch. epigr. Mitth. III (1879) str. 167 br. 25.

94. Baza nekoga kipića. Iz Mitrovice; darovao opat Pajo Miler.

Visina 0·42 m. Bijeli mramor.

Napred desno okrhana baza ovalna je oblika i ostrag ravno odjelana; na donjoj strani prolazi njome 0·07 širok i 0·05 dubok žljeb. Lijevo je na njoj krševit kamen, na koji je pristala gola desna noga muške figure od prilike u

93

94

pol naravne veličine. Lijeva noga, koja je nosila težinu tijela stoji neposredno na samoj bazi, a do nje je neki gore nepotpuni predmet, za koji se ne može reći, što je.

95. Ulomak baze nekoga kipića. Iz Mitrovice, gdje je do g. 1885. bio uzidan u pročelje sadanje carinarske zgrade, koju je g. 1744. kao svoju palaču sagradio grof Marko Pejačević.

Visina 0·67 m. Bijeli mramor.

Sačuvao se napred otučen komad baze s lijeve strane, na kojem se nalazi desna čovječja noga sa sandalom i ukusno isprepletenom oputom. Uz tu je nogu kusočunjast podstavak, urešen jednim redom velika šiljata lišća, a na nj je nastavljena zauzdana konjska glava, koja je razmjerno premaleno izvedena. Kip je bio izraden od prilike u dvije trećine naravne veličine.

Ukusan posao.

96. Ulomak baze nekoga kipa. Iz Mitrovice.

Visina 0'115 m. Bijeli mramor.

Na ulomku baze se sačuvao samo prednji dio sandalom obute lijeve noge, na kojoj su palac i desna strana otučeni.

97. Baza. Iz Siska. Darovao Ivan Kukuljević.

Visina 0'375. Bijeli mramor.

Manjka gornji dio spomenika.

Baza sastojeca od dvije oblongne ploče, koje su užljebinom jedna od druge rastavljene. Na njoj je donji dio špiralno kanelirana stupa i ispred njega životinjska noga sa pet čaporaka, sačuvana počam od koljena. Na prednjoj strani gornje ploče i užljebine u dva je retka zapisano:

· IANVARIA
· XÆSIS

U 1. retku zadnje je slovo nešto manje ispalo.

Napis priopćen u CIL III 3986. -- Ljubić Inscr. str. 25 br. 44.

95

97

98

98. Kaciga sa tropaja. Iz Drvišice kod Karlobaga.

Visina 0'21 m. Bijeli mramor.

Manjka proveslo sa perjanicom; rub svuda naokolo okrhan, a s njime i nastavak za zaštitu zatiljka.

Masivno izvedena kaciga ima sprijeda šiljato završujući nastavak za zaštićivanje nosa. Prelaz s čela k obrazima plastički je izražen, ali izdubina za oba oka nema. Na tjemenu je 0'04 duboka i 0'012 široka okrugla rupa, u kojoj je negda bio kovni čavao, kojim je bilo proveslo s perjanicom pričvršćeno. Ta se je perjanica donjim krajem valjda držala nastavka za zaštitu zatiljka, koji se je zajedno s njome otkinuo i izgubio. Na donjoj je strani kaciga tako odjelana, da

ne može biti o tome sumnje, kako nikada nije bila sastavnim dijelom kakova oružana kipa. Sigurno je negda bila nastavljena na stupu jednoga tropaja, koji se je u blizini Karlobaga podigao u proslavu nepoznate nam pobjede rimskoga oružja.

Brunšmid u Vjesniku hrv. arh. dr., N. s. III str. 155, II (sa sl. 31).

99. **Lavlja noga.** Iz Morovića. Darovao Fr. Seć, nadinžinir u Mitrovici. 1902.

Visina 0·43 m. Bijeli mramor.

Čini se, da je ta noga služila kod kakova stola ili stolice.

100. **Vepar i pas.** Grupa iz Osijeka.

Visina 0·86 m. Bijeli mramor.

Odlomljen: komad baze s većim dijelom psa; vepar je bio pokidan na šest komada. Okrhan je lijevi ugao baze, lijeva prednja noga i donja čeljust na psu, a na vepriu njuška, lijevo uho, stražnji dio četinja, rep i komadi obijuh stražnjih nogu. Nova je željezna šipka, kojom je vepar poduprt.

100

101

Ogroman na lijevo okrenut vepar srušio je na zemlju lovačkoga psa i pričepio ga svojim prednjim nogama i tijelom. Pas, koji je pao na nešto poviše krševito tlo, režeć diže glavu protiv svoga protivnika, koji kao da ga još nije ranio. Figure, na kojima su dlake i četinje plastički izražene, dosta su naturalistički prikazane, samo se je kiparu kod izvođenja lijeve' stražnje pseće noge (desna nije izrađena) potkrala pogrješka, da je mjesto pseće noge načinio veparsku sa papcima.

E. Loewy u Arch. epigr. Mitth. III 1879 str. 167 br. 13 i 24, koji je vidio još nesastavljena ulomke, pa nije znao, da skupa spadaju. — Reinach Stat. gr. et rom. II. str. 749, 6.

101. **Pijetao.** Kipić iz Siska; nabavljen sa zbirkom Fr. Diericha 1864.

Visina 0·18 m. Šupljikav bijeli mramor.

Manjkaju obje noge, kljun i komad repa.

Kipić je valjda spadao kojemu Hermesovom kipu, od kojih se iz Siska u narodnom muzeju dva primjerka nalaze (br. 30 i 31). Pijetlovo je perje plastički izraženo; kod izvođenja repa uporabilo se svrdlo.

B. Relijefi.

102

102. **Ares.** Ploča sa reljefom iz Siska.

Visina 0'565, širina 0'4, debljina 0'09 m. Bijeli mramor.

Poprijeko prelomljena ploča kod sastavljanja je na prelomu cementom zamažana. Površina kamena jako je istrošena, na donjim uglovima odvalili su se znatni komadi a na figuri otučena je skoro cijela glava. Desno gore ploča je zaobljena, pa je stoga vjerojatno, da je sa odgovarajućom sličnom negdje dekorativno upotrebljena bila.

Snažna napred okrenuta muška figura (Ares) lijevom nogom pristaje na zemlju a desnu je postrance napred metnula. Na glavi, kojoj je otučeno bradato lice na desno okrenuto bilo, ima kacigu sa perjanicom. Tijelo je zaštićeno oklopom i odjeveno plaštom, koji se, pokrivajuć prsa, sa ramena spušta niz leđa. Visoko podignuta desna ruka obuhvatila je koplje, koje je više od čovječje

visine. Spuštena lijeva ruka drži koso gore okrenut mač, koji se nalazi u toku, i upire se o velik okrugao štit. Pozadina ploče nejednako je izdubljena, najviše povrh desnoga ramena i ispod desnoga pazuha.

Dobar pokrajinski posao.

103. **Asklepios i Hygieia.**

Zavjetna ploča sa reljefom i napisom, nađena 1898, kada se kopao temelj za kuću g. Aleksandra Streichera u Zemunu (Šajkaška ulica). Dar istoga.

Visina 0'213, širina 0'223, debljina 0'032 m. Bijeli mramor.

Otučen lijevi donji ugao.

Dole uglasta, a gore zaobljena ploča ima naokolo uzan okvir nejednake širine. Na nejednako otklesanoj neravnoj pozadini po srijedi su plitko urezane konture visoke stele sa glavicom i akroterijem u obliku trolista. Do stele su tri napred okrenuta lika: Desno Asklepios s dugom kosom i bradom, odjeven

103

plaštom, od kojega jedan kraj leži na njegovom lijevom ramenu; odavle je ispod desnoga pazuha povučen prema lijevoj nadlaktici, gdje se omata oko ruke i pada niz tijelo dole. Prsa i desna ruka bogova ostadoše gola, a u ovoj on drži štap, oko kojega se omotala zmija. Lijevo do stele stoji u chiton i himation odjevena Hygieia, kojoj je kosa na tjemenu u dvostruki čvor svezana. Oko lijeve joj se ruke obavila velika zmija a ona ju hrani iz zdjelice, što ju u desnoj ruci drži. Pred stelom stoji sav u himation omotan mali Telesphoros sa šiljatom kapucom na glavi.

Na gornjem je okviru urezano: ASCLEPIO ET HYGIE a na donjem IVL MAGNVS DVIR
Posao srednje ruke.

J. Brunšmid u Vjesniku
hrv. arh. dr. N. s. IV 1900 str. 200
(sa sl. 95) — CII. III S. 15137.

104

105

104. **Athena ili Roma.** Desni donji ugao ploče sa reljefom, naden u siječnju 1904 prigodom rigolovanja u vrtu financijalnoga nadstražara Mile Tesle u Mitrovici (Planinska ulica br. 76).

Visina 0'157, širina 0'102, debljina 0'023 m. Bijeli mramor.

Četverouglasta ploča, gore i lijevo odlomljena, uokvirena tankom letvicom i nizom astragala. Na njoj se sačuvala na nosu i kacigi ozlijeđena na lijevo okrenuta nešto prignuta glava Athene (ili Rome) sa kacigom, koju urešava perjanica. Božica je odjevena chitonom, od kojega se nešto vidi na prikazanim dijelovima ramena. Vjerojatno je, da je na suprotnoj strani pločebila druga odgovarajuća glava.

Ukusan posao.

105. **Herakles sa hesperidskim jabukama.** Ploča sa zavjetnim reljefom, nadena 1891 u jednom Dionysovom svetištu u Zemunu, na mjestu, gdje je kuća brijacha Oberdinga (kbr. 498 na uglu račje ulice i ulice triju golubova).

Visina 0·245, širina 0·18, debljina 0·05 m. Bijeli mramor.

Prelomljena na dvoje i neznatno okrhana. Ploča je dole uglasta, gore nešto svedena; naokolo je ostavljen okvir.

Napred okrenuti Herakles odjeven lavljom kožom. Glavu mu pokriva lavlja glava, prednje su mu lavlje šape pod vratom u nakrst svezane, a ostali dio krzna spušta se niz leđa dole i omata se oko lijeve podlaktice. Na svakoj se strani pomalja po jedna stražnja noga lavlja, a u sredini izmed Heraklovih nogu krivo shvaćen lavlji rep. Desna herojeva ruka drži debeo o jedan kamen uprt buzdovan, dok u lijevoj ima jednu jabuku. U pozadini povrh desnoga ramena plitko urezanim crtama je označen luk i tobolac sa strjelicama.

Surova radnja.

J. Brunšmid u Vjesniku hrv. arh. dr. N. s I 1895 str. 170 br. 1 (sa slikom 126).

106

106. Herakles i Hesiona

Ploča sa reljefom sa Crkvine kod Golubića u Bosni. Darovao 1883 barun Handel-Mazzetti, kapetan 12. pješačke pukovnije.

Visina 0·46, širina 0·47, debljina dole 0·13 m. Bjelkasti pješčenjak.

Ploča je sastavljena od dva pristajuća ulomka; desno je nepotpuna a i dole je odlomljen oveći komad. Manjka lijeva noga Heraklova počam od koljena; otučena su lica objih figura a na više su mjesta ožuljana i njihova tjelesa.

Na lijevom kraju ploče stoji napred okrenuti Herakles sa lavljim krznom oko lijeve

podlaktice. Lijevom nogom pristaje na letvičast nastavak na donjem rubu ploče, a desna mu je kao u laganu koraku natrag zanešena. Svoj je buzdovan preko desnoga ramena metnuo, da mu se gornji kraj vidi s druge strane herosove glave. Desno do Herakla nalazi se u sličnoj kretnji prikazana mlađa ženska figura (Hesiona) u pasanom jonskom chitonu, sa himatijem na lijevom ramenu i oko lijeve ruke. Spuštene se njezine ruke sastaju, pa su valjda sputane; na desnom laktu vidi se nešto, što izgleda kao ostanak užeta. Na desnom su kraju ploče ostanci neke strme pećine. Prikazano je valjda bilo, kako Herakles oslobada Hesionu, kćer trojanskoga kralja Lasmedona. Čini se, da je klesaru poslužio slikovni uzorak.

Dosta dobar pokrajinski posao.

W. Tomaschek u Sitz. Ber. d. Wien. Akad. 99 str. 469. — S. Ljubić u Vjesniku hrv. arh. dr. V 1883 str. 122. — K. Patsch u Wiss. Mitth. aus Bosn. u d. Herc. VII str. 94 (sa slikom 66.).

107. **Hilaritas (?)**. Ulomak četverostrana stupa sa reljefima. Iz Siska. Visina 0'4, širina 0'17, debljina 0'13 m. Bijeli mramor.

Otučeno je lice figure, komad desne ruke i grane na lijevom rubu, te na više mjesta rubni okvir.

Napred okrenuta mlada ženska figura desnom nogom pristaje na zemlju a lijevu u koljenu svinutu je natrag metnula. Sa glave, od koje preostadoše gotovo samo konture, spuštaju se uvojci kose na ramena. Figura je odjevena visoko pasanim chitonom, kojemu su rukavi fibulama zakopčani, kako se to na desnoj ruci vidi. S lijevoga ramena visi jedan okrajak plašta dole, a ostatak se spušta niz leđa prema desnom bedru i odavle opet penje prema lijevoj ruci, koja je drugi okrajak prihvatila. Desna je ruka obuhvatila veliku ravnu granu a na lijevoj kao da je rog obilja. Jedno i drugo stalni su atributi personifikacije veselja (Hilaritas), koja se na rimskim novcima počam od vremena cara Hadrijana češće javlja. Na donjem dijelu okvira nalazi se napis, koji je napred možda nepotpun, a glasi:

TI·CLAVDIVS

107

Kamen je bio skulpiran i na onoj strani, koja je lijevo do opisane. Gore, desno i dole vide se tu ostaci okvira i od četiri grozda. Valjda je to bila glavna (prednja) strana stupa; njojzi suprotna nije bila urešena, jer se valjda nije mogla viditi.

108

Dobar pokrajinski posao. S. Ljubić *Inscr. mus. Zagr.* str. 25 br. 45. — *Eph. ep. IV.* str. 139 br. 476. — *CIL III S 10859.*

108. **Kentaur**. Ulomak ploče sa reljefom iz Siska.

Visina 0'49, širina 0'54, debljina 0'1 m. Bijeli mramor.

Manjka od prilike jedna trećina ploče na desnoj strani. Dole je na kamenu 0'38 širok i 0'09 m. visok neuglađen nastavak, kojim se je mogao okomito utaknuti u izdubinu drugoga kamena, koji mu je kao podstavak služio.

Unutar poširega okvira prikazan je na desno okrenut Kentaur, koji je nekim rašljastim predmetom (grana?), što ga u podignutoj desnoj ruci drži, zamahnuo na nekoga protivnika, od kojega se nije ništa sačuvalo osim posve

nejasne konture. Oko lijeve nadlaktice omotao se je Kentauru komad plašta, koji poradi nagloga njegovoga kretanja u zraku leprša. Čini se, da je tom rukom uhvatio koplje, kojim ga je protivnik u lijevu stranu prsa pogodio, a uslijed zadobivene rane posrnuo je i pao na prednje svoje konjsko tijelo.

109

Dosta surov posao.

109. **Thrački konjanik.** Ploča sa zavjetnim reljefom iz Siska.

Visina 0'255, širina 0'2, debljina 0'018 m. Bijeli mramor.

Okrhana desno gore i na lijevom donjem uglu.

Unutar gore zaobljena okvira na desno jašeci konjanik sa phrygijskom kapom na glavi, odjeven kratkim pasanim odijelom i na desnom ramenu prikopčanom chlamydom, od koje jedan okrajak za njim u zraku leprša. U desnoj ruci drži nejasan gore zašiljen predmet. Obuzdani konj prednjim je nogama stao na zaobljen stup,

iza kojega jedan za drugim trče bik, vepar i pas.

E. Loewy u Arch. epigr. Mitth. III 1879 str. 168 br. 31. — Dr. Iv. Bojničić u Kroat. Revue II 1886 sv. III—IV str. 144 br. 3. — Dr. V. Hoffiller Thrački konjanik u Vjesniku hrv. arh. dr. N. s. VI str. 192 i sl. (sa sl. 106). — J. Hampel u Arch. értésítő XIII 1903 str. 304 br. 9.

110. **Liber.** Ulomak ploče sa zavjetnim reljefom iz jednoga svetišta, nađen g. 1891 pri gradnji kuće brijača Oberdinga u Zemunu (kbr. 498 na uglu račje ulice i ulice trijuh golubova).

Visina 0'207, širina 0'12, debljina 0'03 m. Bijeli mramor.

Desno i dole nepotpuna četverouglasta ploča sa uzanim okvirom. Od Liberove figure manjkaju lijeva ruka i obje noge ispod koljena.

Između dvijuh uvijajućih se loza s groždem napred okrenuti neodjeveni mladi Liber (Dionysos), koji pristaje lijevom nogom na zemlju, dok desna postrance stoji. Kosu mu urešava vijenac od loze, s kojega na svakoj strani preko ušiju visi po jedan grozd; u spuštеноj desnoj ruci drži posudu, iz koje izlijeva tekućinu u kupu, što mu ju podmeće mala na desno okrenuta stara bradata odjevena figura. Gore u lijevom uglu na desno koraca mlada muška figura, za kojom chlamyda u zraku leprša. U polju pred potonjom je košara.

Posao srednje ruke.

Brunšmid u Vjesniku hrv. arh. dr. N. s. I 1895 str. 170 br. 2 (sa sl. 127).

110

III. **Liber i Libera.** Desni gornji ugao zavjetne ploče sa reljefom; iz svetišta u Zemunu (Oberding).

Visina 0·13, širina 0·17, debljina 0·045 m. Bijeli mramor.

Unutar uska okvira sačuvao se napred okrenuti gornji dio Liberova lika. Mladi bog, kojemu gusti uvojci padaju na oba ramena, ima na sebi nebridu, prikopčanu na desnom ramenu, a podignutom lijevom rukom upro se je o thyrsos, koji ovdje naliči običnom žezlu. U sličnom je držanju valjda bila prikazana i lijevo do Libera stojeća Libera, od koje se je sačuvao samo komad ruke sa thyrsom.

Slabiji posao.

Brunšmid u Vjesniku hrv. arh. dr. N. s. I 1895 str. 171 br. 3 (sa sl. 128 gore).

111

112. **Liber i Libera.** Lijevi donji ugao zavjetne ploče iz svetišta u Zemunu (Oberding).

Visina 0·1, širina 0·105, debljina 0·045 m. Bijeli mramor.

Možda pripada predašnjoj ploči.

Sačuvala se na nekom podstavku stojeća desna noga Libera ili Libere, a lijevo do nje trup i noge napred okrenute stojeće male odjevene muške figure. Do potonje preostao je komad loze ili štapa. Na donjem rubu u dva je retka napis:

LIBERO ET liberae sacr(um)
CANDID....

Brunšmid u Vjesniku hrv. arh. dr. N. s. I 1895 str. 171 br. 4 (sa sl. 128 dole).
— CIL III S. 14340, 8.

112

113

113. **Liber.** Desni donji ugao zaokvirene zavjetne ploče iz svetišta u Zemunu (Oberding).

Visina 0'185, širina 0'18, debljina 0'03 m. Bijeli mramor.

Od napred okrenute glavne figure, koja je valjda prikazivala kip Liberov, sačuvaše se samo na nekom podstavku stojeće gole noge. Desno do nje nalazi se grupa od dvije manje sjedeće neodjevene muške figure, kojima manjkaju glave. Prva sa kozjim nogama (Pan) desnu je ruku podigla spram lica, pa je u njoj valjda držala syringu, na koju je svirala. Druga će valjda biti Daphnis, kojega Pan podučava u sviranju. Na desnom kraju ploče stoji chitonom odjevena mlada, valjda ženska figura (Maenada?), koja se je podbočila na desnu ruku podupiruć ju lijevom, u kojoj drži neki zavinut predmet (zmiju?). Ispod nje leži zmija, a desno pred bazom Liberova kipa na desno se je ispružio panter.

Na donjem rubu ploče u dva je retka zavjetni napis:

Libero sa C. MARCANVS
v. s. | . M.

Brunšmid u Vjesniku hrv. arh. dr. N. s. I 1895 str. 171 br. 5 (sa sl. 129). — CIL III S. 14340, 9.

114. **Liber i Libera.** Desni kraj oblongne baze sa skulpturama i napisom; iz svetišta u Zemunu (Oberding).

Visina 0'13, širina 0'212, debljina 0'065 m. Bijeli mramor.

Na bazi sačuvaše se samo stopala dvijuh

114

115

napred okrenutih stojećih figura (Liber i Libera). Na ulomku okvira na desnom kraju u visokom je reljefu izradena na desno okrenuta ležeća životinja (panter), koja okreće glavu spram figura. Na lijevom kraju valjda mnogo ne manjka.

Dole je u dva retka napis:

i u STINIANVS SESQSEXVS
v o TBLEIBLSLSMS

Brunšmid u Vjesniku hrv. arh. dr. I 1895 str. 171 br. 6 (sa sl. 130). — CIL III S. 14340, 10.

115. **Libera.** Ulomak zavjetne ploče iz svetišta u Zemunu (Oberding). Dar ravnateljstva realke u Zemunu.

Visina 0'135, širina 0'145, debljina 0'03 m. Bijeli mramor.

Naokolo izlomljena.

Napred okrenuta, valjda ženska figura (Libera), odjevena chitonom sa rukavima i omotana himatijem, koji je s desna kuka gore povučen i preko lijeve podlaktice prebačen, izljuje tekućinu iz plitke zdjelice, što joj je u desnoj ruci; lijevom rukom drži na rame prislonjen štap (thyrsos). Na lijevom kraju preostao je lakat znatno manje nuzgredne figure.

Sebišanović u programu zemunske realke za god. 1885/6 tabla II sl. 5. — Sopron Monographie von Semlin tabla I br. 1. — Brunšmid u Vjesniku hrv. arh. dr. N. s. I. 1895 str. 171 br. 7 (sa sl. 131).

116. **Menada.** Ulomak zavjetne ploče iz svetišta u Zemunu (Oberding). Visina 0'105, debljina 0'035 m. Bijeli mramor.

Naokolo odlomljeno.

Sačuvala se naprijed okrenuta glava ženskoga lika, ovjenčana vijencem od vinove loze, s kojega visi na svakoj strani pokraj obrazâ po jedan grozd. Gola desna ruka, oko koje se je omotala zmija, počiva na tjemenu figure. S jedne i druge strane vrata provrtana je po jedna luknja, kojima se ploča negdje pričvrstiti mogla. Dalje gore je treća luknja, koja nije skroz kroz kamen prolazila.

Dosta ukusan posao.

J. Brunšmid u Vjesniku hrv. arh. dr. N. s. I 1895 str. 172 br. 8 (sl. 132).

116

117

118

117. **Ulomak dionysijskoga reliefja.** Lijevi gornji ugao zaokvirene četverouglaste zavjetne ploče iz svetišta u Zemunu (Oberding).

Visina i širina 0'11, debljina 0'025 m. Bijeli mramor.

Preostala je sporedna na desno stupajuća neodjevena mlada muška figura (Satyr?), koja u desnoj ruci drži kosir, a lijevom je prihvatila velik grozd, koji će da odsiječe.

J. Brunšmid u Vjesniku hrv. arh. dr. N. s. I 1895 str. 172 br. 9 (sl. 133).

118. **Ulomak reliefja.** Desni donji ugao zaokvirene zavjetne ploče iz svetišta u Zemunu (Oberding).

Visina 0'077, širina 0'074, debljina 0'016 m. Bijeli mramor.

Na lijevo stojeći krilati Eros, od kojega se nisu sačuvala ruke i glava, bavi se ležećom — valjda spavajućom — figurom, od koje se vidi k licu podignuta desna podlaktica i trup. Možda je to bila spavajuća Arijadna, koju Eros pred Dionysom raskriva.

J. Brunšmid u Vjesniku hrv. arh. dr. N. s. I 1895 str. 172 br. 10 (sl. 134).

119. **Dvanaest ulomaka** od zavjetnih reljefa i dva ulomka ruku kipića u pol naravne veličine. Iz svetišta u Zemunu (Oberding).

Na jednom ulomku reljefa nalazi se spuštenu desnu ruku neodjevene figure, na drugom trup neodjevene veće muške figure, na trećem na lijevo okrenuta mala ženska glava a pred njom velik grozd, na četvrtom velik komad loze sa grozdom. Ostali komadi su neznatni, a i ne da se na njima ništa sigurno razabrati.

J. Brunšmid u Vjesniku hrv. arh. dr. N. s. I 1895 str. 172.

120

120. **Mithrina žrtva.** Ploča sa zavjetnim reljefom iz Siska; kupljena sa zbirkom Franje Diericha 1864.

Visina od prilike 0'38, širina 0'28, debljina 0'018 m. Bijeli mramor.

Ploča, od koje se sačuvaše četiri ulomka, dole je uglasta, a gore zaobljena. Srednja na proboj radena grupa nalazila se je unutar jednoga vijenca, od kojega desno i lijevo velikih dijelova zajedno sa pristajućim dijelovima pločina ruba više nema. Na ovoj glavnoj grupi manjkaju: Mithrina glava s vratom, komadi lijeve ruke, desne noge i plašta; komad desne stražnje bikove noge i rep; komadi zmijske, koja je više puta prelomljena; od dadophora cijeli desni, a od lijevoga sačuvaše se samo cipele prekrštenih

nogu. Od psa i škorpiona sada kao da više nema traga.

Mithras sa phrygijskom kapom na glavi, odjeven kratkim odijelom sa rukavima i lepršecim plaštom, sa tokom noža na desnom bedru, klekao je lijevim koljenom na leđa velikoga na desno okrenutoga bika, koji se je posrnuv srušio na koljena. Lijevo ga je rukom uhvatio za gubicu, a desnom mu tura velik nož u nadpleće. Desno i lijevo stajao je prekrštenih nogu po jedan bakljonoša; ispod bika na desno se vijuga velika zmija, a valjda nisu manjkali ni pas

ni škorpiljon, koji se na sličnim spomenicima stalno pojavljuju. Na gornjem dijelu vijenca, koji je gore i dole vrpcom svezan, sačuvao se komad Mithrine phrygijske kape.

Gore i dole izvedeno je jedno do drugoga više nacрта, koji se na Mithrin kult odnose; valjda ih je bilo i na manjkajućim srednjim dijelovima ruba.

Na gornjem zaobljenom rubu nalazi se: 1. na sredini sedam žrtvenika jedan do drugoga. Povrh njih stoje napred okrenuti likovi trijuh božanstva: u sredini Zevs, odjeven plaštom, sa munjom u lijevoj ruci i zdjelicom(?) u desnoj, koju izljevava povrh jednoga (osmoga) žrtvenika. Desno do njega je Ares, sa kacigom i oklopom, desnom rukom uprt o koplje a lijevom o štit. Lijevo do Zeysa neodjeveni Hermes sa krilatim petazom na glavi, kerykejem u lijevoj i kesom u spuštenoj desnoj ruci. 2. Lijevo do Hermesa u ovalnom je izdubku prednji dio neke životinje (bik?). 3. Na lijevom kraju gore leži na polumjesečastom ležaju ispružen mrtav bik, a ispod njega je 4. odjevena orijentalna figura sa phrygijskom kapom i lepršecim plaštom, koja kleči pred visokim šiljatim kamenom. — Desno do Aresa prikazan je 5. Mithras do pol tijela, kako se rada iz hridi. Na glavi ima kao obično phrygijsku kapu, u podignutoj desnoj ruci velik nož, a u lijevoj valjda baklju, koja je nešto prekratko ispala. 6. Na desnom je kraju preostala glava starije bradate osobe sa dugom kosom i njezina desna ruka, koja se dotiče hridi, iz koje se Mithras rađa.

Na donjem je dijelu ploče u jednom redu jedan do drugoga pet nacрта s kojima su u svezi daljna tri; prva četiri se nalaze u gore zaobljenim okvirima. 1. Mladi orijentalno odjeven muškarac (Mithras) sa phrygijskom kapom na glavi, stupajuć na desno, drži u podignutoj desnoj ruci neki podulji svinuti predmet. Desnu je ruku položio na glavu mnogo manje prikazane osobe, koja pred njim čuč. Čini se, da ta figura (Helios) ima nimbus oko glave. 2. Mithras, stupajuć na desno, nosi na ledima bika, kojega je uhvatio za stražnje noge. 3. Mithras na desno jaši na biku, kojega je uhvatio za desni rog. 4. Na jednoj klini leže lijevo Mithras, a desno do njega ona ista osoba (Helios) sa nimbom(?) oko glave, koja se javlja u prvom nacrtu. 5. Na ostrag otvorenim kolima sa dva kotača stoji napred okrenuti Helios sa nimbom(?) oko glave. Lijevom rukom drži uzde svojih dvajuh konja, koji su poletili u vis, a desnom je za ruku uhvatio Mithru, koji se je baš k njemu na kola popeo. 6. U desnom gornjem uglu ovoga nacрта nalazi se u polumjesečastom okviru napred okrenuto starije bradato poprsje sa dugom kosom. 7. Povrh njega leži na lijevu stranu okrenuta božica zemlje (Tellus), kojoj je donji dio tijela omotan plaštem; desnu je ruku položila na svoje koljeno, a u lijevoj o zemlju uprtoj ruci, čini se, da drži rog obilja. 8. Lijevo povrh prve slike leži na desno okrenut lav.

Posao srednje ruke.

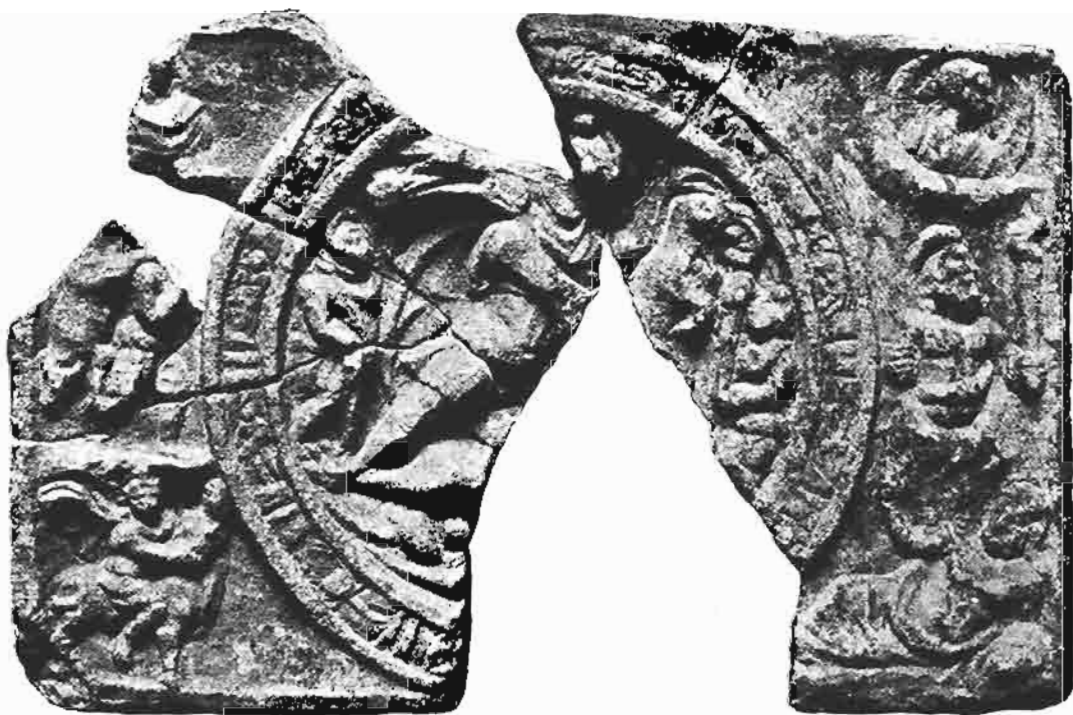
Spominje se u štampanom popisu zbirke Franje Diericha (t Marmorbild Theseus 14" hoch). — E. Loewy u Arch. epigr. Mitth. III 1879 str. 169 br. 33. — Dr. I. v. Bojničić u Kroatische Revue II. sv. III—IV str. 142 br. 2. — Fr. Cumont Textes et mon fig. rel. aux mystères de Mithra. II. str. 325 br. 221 (sa sl. 193).

121. **Mithrina žrtva.** Ploča sa zavjetnim reljefom iz Siska.

Visina 0'33, širina 0'505, debljina 0'03 m. Bijeli mramor.

Sastavljeno od sedam pristajućih ulomaka, ali još uvijek manjka lijevi gornji ugao, veliki komad sa sredine dole i jedan manji na sredini gore.

U okruglom dvostrukom okviru, u kojem je dvanaest zvijezda suncopasa, prikazano je običajnim načinom, kako Mithras ubija bika. Bog, na kojem se jedan dio glave i lijeva noga nije sačuvala, ima phrygijsku kapu na glavi, odjeven je kratkim odijelom sa rukavima i lepršećim plaštom. Baš je bika stigao, klekao lijevim koljenom na njegova leđa, a desnom pričepio njegovu stražnju nogu, uslijed čega se je životinja srušila. Lijevom je rukom uhvatio bikovu gubicu i

121

zakrenuo mu glavu gore, a desnicom mu tura nož u grlo ili nadplečje. Od bika se je sačuvala samo glava i stražnji dio tijela, a od životinja, što ga napadaju, samo škorpion i stražnji dio zmije, dočim pas manjka. Sa svake strane glavne grupe stoji prekrštenih nogu po jedan dadophor sa phrygijskom kapom na glavi i sa kratkim odijelom sa rukavima: desno Cautes sa uspravljenom gorućom bakljom, lijevo Cautopates uprt na spuštenu dogarajuću.

Od likova zvijezda sačuvaše se desno (računajuć odozdo gore): gornji kraj vodenjaka, ribe, ovan, bik i dvojci, lijevo: lav, djeвица, vaga, škorpion i komad od strijelca. Gore se nije ništa sačuvalo od raka, a dole od kozoroga sa većim dijelovima likova susjednih mu zvijezda.

Na desnoj i lijevoj strani ploče nalaze se jedan pod drugim po tri posebna nacрта. U gornjem lijevom uglu je napred okrenuto poprsje Helijevo, odjeveno chlamydom (veći dio manjka); u desnom na desno okrenuto, chitonom odjeveno poprsje Semele na polumjesecu.

Ispod ovih je poprsja na lijevoj strani: 1. Na desno stupajući Mithras u običajnoj nošnji, kako na ledima nosi bika, uhvativ ga za stražnje noge. Bogova glava i bikov rep nisu se sačuvali. 2. Mithras jaši na biku na desno; desnom ga je rukom uhvatio za gubicu a lijevom za lijevi rog. Na desnoj su strani: 1. Mithras se rađa iz hridi. Prikazan mu je napred okrenuti odjeveni gornji dio tijela do pojasa, sa prygijskom kapom na glavi; u desnoj ruci drži velik nož a u lijevoj goreću baklju. 2. Na lijevo okrenuti ležeći Kronos. Na glavi mu je koprena, donje je tijelo umotano u himation, lijevom se je laktom upro o kamen, a u podignutoj desnici drži kosir (harpu). Donji dio nogu nije se sačuvalo.

Posao srednje ruke.

E. Loewy u Arch. epigr. Mitth. III 1879 str. 169 br. 32. — Dr. I. v. Bojničić u Kroat. Revue II, III—IV str. 141. — Fr. Cumont Textes et mon. fig. rel. aux mystères de Mithra II str. 325 br. 220 (sa sl. 192).

122. **Cautes.** Ploča sa reljefom i napisom, nadena 1863 u Sisku. Darovao Ivan Kukuljević. Visina 0.505, širina 0.25, debljina 0.13 m. Zelenkasto sivi pješčenjak.

Okrhan je komad na gornjem rubu kamena sa gornjim krajem phrygijske kape i na lijevom donjem uglu.

Desni dio mithrejskoga reljefa, koji je valjda sastojao od tri posebno radena komada kamena, od kojih je srednji sa ubijanjem bika naravno bio znatno širi a možda i viši. Kamen ima na donjem dijelu tanku letvicu, koja je i na obje uže strane kamena žljebovima označena.

Prikazan je na jednom kamenu stojeći napred okrenuti Cautes sa phrygijskom kapom na glavi, odjeven kratkim odijelom sa rukavima i plaštom. Noge, od kojih je desnu preko lijeve prebacio, neprirodno su malene. Isto vrijedi i za ruke: sasma u plašt umotanom lijevom se je podbočio, a u podignutoj desnoj drži uspravljenu goreću baklju. Lijevo do Cautova podnožja nalazi se veoma malen pas, koji je na lijevu stranu zaskočio, da navali na bika, koji je na slijedećoj ploči prikazan bio.

Desno do Cautove glave i noguh u četiri je retka napis: *Urbicus Siscianorum*, ime roba sisačkoga grada, koji je spomenik načiniti dao.

CIL III 3977. — Ljubić Inscr. mus. Zagr. str. 15 br. 22.

123. **Mithras ubija bika.** Ploča sa zavjetnim reljefom i napisom sa Crkvine kod Golubića u Bosni. Darovao 1883. barun Handel-Mazzetti, kapetan 12. pješake pukovnije.

122

Visina 0'68, širina 0'945, debljina 0'18 m. Žučkasti pješčenjak.

Ploča je sastavljena od dva ulomka, koji su na prelomu okrhani; na desnoj strani i dole je odlomljena. Površina veoma je izlizana, a lica figura otučena. Naokolo bio je negda uzan okvir.

Ispod svoda jedne aedicule događa se glavni čin mithrejskoga kulta: ubijanje bika. Mithras, okrenut licem spram gledaoca, sa phrygijskom kapom na glavi, odjeven kratkim pasanim odijelom sa rukavima i plaštom, koji iza njega u vjetru leprša, te obujen čizmama, klekao je lijevim koljenom na desno bježećemu biku na leđa. Bik je uslijed toga posrnuo i poklekao na prednje noge, a Mithras mu je nogom pričepio desnu stražnju nogu, da se ne može opet uspraviti. Uхватiv ga lijevom rukom odozgor za gubicu, poteže mu glavu u vis,

123

a desnom rukom tjera mu nož u zatiljak. Bik ima dug gore uzvinut rep, koji se rašljasto sa dva ječmena klasa završuje. Osim Mithre navališe na bika obični njegovi neprijatelji: odozdol se je propela zmija, a s desna skočio mu je na desnu prednju nogu pas, te ližu krv, koja iz rane teče. Na običajnom mjestu nalaze se ostanci škorpiona, a gavran stoji na svodu lijevo iza Mithre. Desno pod ravnim natkrovkom

stojeći Cautes prisvjetljuje sa podignutom gorećom bakljom; lijevo je Cautopates sa spuštenom dogarajućom, ali se ova nije sačuvala. Povrh aediculae u lijevom se uglu vidi napred okrenuto odjeveno poprsje Helijevo sa osjenkom oko glave a bakljom u podignutoj desnoj ruci. U odgovarajućem su desnom uglu ostanci napred okrenuta odjevena Selenina poprsja sa polumjesecom oko glave.

U polju desno do Cautopata je napis:

A RE
L I V S

MA
X I M V S
P A N T I D I E
N V S

Običan pokrajinski posao.

W. Tomaschek u Sitz. Ber. d. Wien. Akad. 99 (1882) str. 468. — S. Ljubić u Viestniku hrv. arh. dr. V 1883 str. 122. — Dr. I. pl. Bojničić u Kroat. Revue II 1886. H. III—IV str. 144 (uz krivu oznaku, da je kamen iz Siska). — CIL III S 10034. — F. Cumont Textes et mon. fig. de Mithra II str. 327 br. 222. — K. Patsch u Bos. Glasniku VII 1895 str. 455 (sa slikom) = Wiss. Mitth. a. Bosn. u. d. Herc. V 1897 str. 354 (sa slikom II).

124. **Mithras ubija bika.** Ploča sa zavjetnim reljefom, nadena iza župnoga vrta u Sincu (kotar Otočac), u koritu potoka Obdulje. Darovao Stjepan Miletić, župnik 1894.

Visina 0·51, širina 0·5, debljina 0·15 m. Žućkast vapnenjak.

Ploča je na desnoj strani nepotpuna, a tamo je okrhan i jedan veći komad kamena, koji se je opet prisastavio. Manjkaju: glava i desna ruka Mithrina, gubica i noge bikove, poprsje Selenino, lik Cautopata, pas i škorpion, te glava gavranova. Površina kamena mjestimice je nešto oljuštena.

Mithras, u kratkom odijelu i sa plaštom, koji iza njega leprša te pri tome tvori veliku okruglu izdubinu, lijevim je koljenom klekao na stražnji dio bika, te ga ubija velikim nožem, što ga u desnoj ruci drži. Bik, koji je veoma malen, srušio se je na stražnji dio tijela, a glava mu je tako u vis povučena, da životinja skoro uspravno stoji. Mithrin nož ne pogada ga u vrat, nego negdje u trbuh. Iza boga uspravlja se veoma dugi bikov rep, koji završuje rašljasto sa dva ječmena klasa. Na donjoj rubnoj letvici raspoznaje se na desno plažuća

124

zmija, a na desno okrenuti vanredno veliki gavran sjedi na napuhnutom dijelu Mithrina plašta. Na lijevom kraju ploče nalazi se napred okrenuti Cautes, koji neprekrštenih nogu stoji na jednom kamenu. Na glavi mu je phrygijska kapa, odjeven je kratkim pasanim odijelom i, kako se čini, hlačama i čizmama. Podignuta desna i spuštena lijeva ruka njegova drže veliku koso položenu goreću baklju. Povrh njega je u lijevom uglu napred okrenuto odjeveno poprsje Heli-jevo sa sedam zraka oko glave.

Loš posao.

K. Patsch Die Lika in röm. Zeit. Col. 88 (sa slikom 35).

125. **Nemesis.** Ploča sa zavjetnim reljefom i napisom. Na početku XVIII. vijeka nalazila se je u crkvi sv. Petra u Petrovini u Turovom polju. Kasnije je prenešena u Veliku Goricu i uzidana u menzu jednoga oltara. Tu je veći napis prepisao župnik Stjepan Dijanešević, koji je svoj prepis priopćio Krčeliću i drugima. Poradi nastavih nekih razmirica dao je župnik Pogledić oko g. 1770 kamen izvaditi i zakopati, pa je tekar 27. siječnja 1795 opet iskopan i prenešen

u Lukavec, grad slobodne turopoljske općine. Ova ga je prije jedno 25 godina narodnomu muzeju darovala. Spomenik je u staro doba stojao negdje u Ščitarjevu.

Visina 0'895, širina 0'63, debljina 0'13 m. Krupnozrnast bijeli mramor.

Ploča je okrhana na lijevom rubu prednje strane i na desnom donjem i lijevom gornjem uglu stražnje. Gore su izdubljene dvije četverouglaste i jedna dugoljasta udubina, do kojih vode žljebovi, kojima se ulijalo olovo za učvršćenje čavala nekoga nastavka, što se je negda povrh ploče nalazio. Dvije (ili valjda tri) udubine nalaze se i na donjoj strani ploče, koja je prema tome bila učvršćena na nekom podnožju. Danas je ploča uspravno pričvršćena na jednom rimskom žrtveniku.

125

Na prednjoj strani ploče, koja naokolo nema okvira, prikazana je jedna aedicula sa svodom povrh srednjega dijela i korinthske pilastrima na stranama. U njoj stoji napred okrenuta Nemeza onakova tipa, kako se često prikazuje Artemida. Lijevom nogom pristaje na zemlju, a desna stoji nešto po strani napred. Glava, kojoj je bujna kosa po srijedi raščješljana, urešena je dijademom. Božica je odjevena kratkim chitonom bez rukava, prikopčanim povrh ramena okruglim kopčama; odmah ispod prsa pasan je preko prekita u čvor svezanim pojasom. Na nogama ima cipele. Velik je broj atributa, što ih Nemeza ovdje ima, a gotovo svi su sprave, što su kod gladijatorskih borba u porabi bile. U spuštenoj desnici drži bodež (ili kratak mač) i bič, a ljevicom četverouglast sveden štit sa velikim pupkom (umbo) po srijedi, povrh kojega se pomalaju goreća baklja, palmina grančica i tro-

zub. Desno do božičina lika ispod štita stoji na zemlji kotač sa šest žbica, a lijevo ispružio se krilat grif, koji se na nju osvrće. Povrh aediculinih stupova nalazi se u lijevom uglu napred okrenuto Helijevo poprsje, a desno Selenino poprsje sa polumjesecom oko glave.

Na donjem dijelu ploče nalazi se napis:

[D(eae)] Nem(esi) reg(inae) aug(ustae) sac(rum) . (...) Jul(ius) Victorinus, ve(teranus?), [? dec(urio)] mun(icipii) And(autoniensium) cum suis v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito). — Kako je kamen lijevo okrhana, to manjka početak prvih trijuh redaka. Na početku 1. retka valjda je bilo samo slovo D i iza njega točka. U 2. retku manjka napred samo skraćeni praenomen dedikanta. Na koncu se nalazi kratica sastavljena od slova VE; slovu T, koje CIL bilježi, u toj ligaturi nema traga, te nije nikada bilo zapisano. Stoga je i

dvojbeno, da li se tu i na početku 3. retka smije metnuti ve(teranus), [c(ivis)] ili ve(teranus), [dec(urio)].

Na naličju ploče nalazi se u zaokvirenu polju počasni napis za namjesnika L. Funisulana, koji je raniji od spomenika, posvećena božici Nemezi. Taj napis glasi:

L(ucio) Funisulano | L(ucii) f(ilio) Ani(ensi) Vettoniano, | tri-
b(un) mil(itum) leg(ionis) VI vict(ricis), quaes|tori provinciae Si-

125

ciliae, | trib(un) pleb(is), praet(ori), leg(ato) leg(ionis) III | Scythic(ae),
praef(ecto) aerari(i) Satur|ni, curator(i) viae Aemiliae, co(n)s(uli), |
VII vir(o) epulonum, leg(ato) pro pr(aetore) | provinc(iae) Delmatiae
item pro|vinc(iae) Pannoniae, item Moesiae | superioris, donato
| ab | imp(eratore) Domitiano aug(usto) Germani|co bello
Dacico coronis III | murali, vallari, classica, aurea, | hastis puris
III, vex(il)lis III, | patrono | d(ecreto) d(ecurionum).

L. Funisulanus Vettonianus, o kojem govori andautonijski napis, spominje se još i u jednom napisu iz Forlimpopolija u Aemiliji (CIL XI 571), na jednoj olovnoj vodovodnoj cijevi iz le Vittorie sjeveroistočno od Rima (CIL XIV 4016) i u dva vojnička diploma od 3. rujna 84 (D XVI) i od 5. rujna 85 (D XVII). Prema tim izvorima nije popis časti, što ih je taj čovjek obnašao, na andautonijskom spomeniku potpun. Tako je n. pr. ispuštena odmah prva njegova služba, što ju je imao kao *triumvir monetalis*. Iza svoga namjesnikovanja u Gornjoj Moesiji (dakle i iza podignuća andautonijskoga spomenika) bio je još i *curator aquarum*, *Sodalis Augustalis* i *Proconsul provinciae Africae*. U koju godinu pada njegov konzulat, nije poznato, jer je bio *consul suffectus*. Točnije se znade doba, kada je bio zapovjednikom četvrte scythijske legije, s kojom je g. 62. pod Caesennijem Paetom unišao u Armeniju (Tac. ann. 15, 7). U rujnu 84. i rujnu 85. godine bio je namjesnikom Pannonije. Možda je kao takov ili kao namjesnik susjedne Gornje Moesije učestvovao godine 86. u ratu protiv Dačana, te si je tolikih zasluga stekao, da ga je car Domicijan obilnim dekoracijama odlikovao. Andautonijski spomenik podignut je između g. 86. i 96., koje je car Domicijan bio ubijen (18. rujna). Na njem je naime još bilo zapisano ime toga omraženoga cara, kojemu se je iza njegove smrti uspomena proklela. Uslijed toga se je ondá naknadno i na našem spomeniku carevo ime otklesalo dotično izbrisalo, kao što se je to učinilo i na mnogobrojnim drugim spomenicima.

Funisulanus si je možda za vrijeme svoga namjesnikovanja u Pannoniji stekao kakovih posebnih zasluga za Andautoniju (danas Ščitarjevo kod Zagreba), tako da ga je gradsko vijeće izabralo patronom. Tim povodom napisan je ovaj počasni napis na mramornoj ploči, a možda se još i koješta drugoga u čast patronovu odredilo i učinilo. Kako se u napisu spominju *decuriones* (gradsko vijeće), to po tome doznajemo, da je Andautonia u Domicijanovo doba imala gradsko municipalno pravo, koje se nešto kasnije (u Nemezinom zavjetnom napisu) naročito i napominje. Oduševljenje za patrona Funisulana kao da nije dugo potrajalo, kada je iza nekoga vremena jedan Andautonijac mogao počasnu ploču da upotrijebi kao materijal za zavjetni spomenik u čast božice Nemeze.

Nemezin reljef opisuju: Dr. I. pl. Bojničić u *Kroat. Revue* II 1886 Heft III—IV str. 151 (sa slikom). — Jos. Zingerle u *Arch. epigr. Mitth* XX 1897 str. 229—231 (sa slikom 35 a) i po njem O. Rossbach u *Roscherovom Lexikon der griech. und röm. Mythologie* III 1, 160.

Nemezin napis priopćuju: M. P. Katancsich *Specimen phil. et geogr. Pann. Zagr.* 1795 str. 140. — Isti. *Istri adcolar. geogr. vet. Pars. I. Budae* 1826 str. 401 br. CCVIII. — J. F. Neugebauer *Die Südslaven* str. 233. — CIL III 4008. — Dessau *Inscr. lat.* II str. 96 br. 3746.

Funisulanov napis priopćuju: B. A. Kerceselich *De regnis Dalm., Croa., Sclavoniae notitiae praeliminaries.* Zagr. 1760 str. 7. — G. Marini u *Giornale Pisano* 1771 vol. 3 str. 291. — A. Blaskovich *Hist. univ. Illyrici.* Tomus III. Zagr. 1794 (= *Dissert. VIII.*) str. 136. — M. P. Katancsich *Spec. phil. et geogr. Zagr.* 1795 str. 140. — Isti. *Istri adcolar. geogr. vet. Pars. I. Budae* 1826 str. 381 br. C. — Henzen *Inscr. sel.* 3 str. 76 br. 5431. — J. F. Neugebauer *Die Südslaven* str. 233 — CIL III 4013. — Wilmans *Exempla inscr. lat.* I str. 372 br. 1150. — S. Ljubić *O upraviteljima Dalmacije u Radu jugosl. akad.* 31 str. 36. — W. Liebenam *Forschungen zur röm. Verwaltungsgeschichte* I str. 159. — H. Dessau *Inscr. lat.* I str. 219 br. 1005.

126. **Nympha.** Ulomak ploče sa visokim reljefom iz Varaždinskih Toplica. Visina 0'805, širina 0'53, debljina 0'225 m. Bijel krupnozrni mramor.

Ploča je gore, lijevo i dole nepotpuna. Na desnoj strani sačuvao se širok okvir, urešen šiljatim listovima i oblim plodovima. Od figure manjka gornje tijelo do bedara i stopalo desne noge.

Prikazana je bila napred okrenuta stojeća mlada ženska figura neodjevena gornjega tijela. Noge su joj umotane u ukusno nabran proziran plašt, kojemu se napred na sredini u čvor svezani krajevi u odebljoj partiji niz desnu nogu spuštaju. Na sačuvanoj lijevoj nogi vidi se oputa od sandale. Pozadina ploče koritasto je izdubljena.

Dobar posao.

Spominju: S. Ljubić u Viestniku hrv. arh. dr. I 1879 str. 38. — E. Loewy u Arch. epigr. Mitth. III 1879 str. 168 br. 26.

126

127

127. **Priapus.** Ploča sa reljefom iz Siska.

Visina 0'35, širina 0'28, debljina 0'085 m. Bijelkast vapnenjak.

Lice ponešto otučeno; okvir na desnoj strani djelomice otklesan.

Unutar široka okvira, koji pozadinu za skoro 0'05 m. nadvisuje, stoji napred okrenuta figura ponešto zdepnasta obličja. Gornje joj je tijelo neodjeveno, a sa obje ruke zadiglo je božanstvo svoj plašt, tako da se vidi uspravljeno udo.

Slab posao.

E. Loewy u Arch. epigr. Mitth. III 1879 str. 168 br. 28.

128. **Silvanus-Pan.** Ploča sa zavjetnim reljefom. Iz Solina u Dalmaciji. Visina 0'49, širina 0'315, debljina 0'13 m. Vapnenjak.

128

Manjka gornji lijevi ugao ploče, kojoj je i rub na više mjesta okrhan. Otučeno je Silvanovo lice i desno bedro, te glava jednoga kozleta.

Unutar profilovana okvira napred okrenuti sjedeći Silvanus, prikazan onako, kako se obično prikazuje Pan. Rogati bog sa kozjim nogama sjedi između dva stabla na krševitu sjedalu. Desnu je nogu prebacio preko lijeve, desnim se laktom podbočio na krš i uslijed toga mu je gornje tijelo na tu stranu prignuto. U lijevoj ruci drži pastirski štap (pedum). Na sebi ima malu chlamydu (ili nebridu), koja se raspoznaje oko oba ramena i na prsima. Desno pred bogom leži na zemlji pas, koji se je u nj zagledao, a s lijeva podskakuju prema njemu dva kozleta. Na lijevom stablu obješena je syringa.

130. **Silvanus-Pan.** Ploča sa zavjetnim reljefom i napisom. Valjda iz Solina u Dalmaciji; negda u zbirki V. Solitra u Spljetu.

Visina 0'385, širina 0'31, debljina 0'065 m. Vapnenjak.

Manjka lijevi gornji ugao ploče, koja je i na rubu na više mjesta okrhana. Površina likova ponešto je otučena

Napred okrenuti stojeći bradati ithyphallični Silvanus prikazan je onako, kako se obično prikazuje Pan. Na tjemenu porasla su mu dva oveća kozja roga, a ima i kozje noge. Spuštenom desnom rukom drži pastirski štap (pedum) a lijevom je prihvatio sinus svoje na desnom ramenu prikopčane chlamyde (ili nebride), koja je voćem napunjena. Na zemlji lijevo do boga leži omanji pas, koji je spram njega podigao glavu. Uz desni rub uzvilo se uvijajuće se granato stablo, uz koje se, osvrćuć se na Silvana, jedna koza propinje na stražnje noge.

R. v. Schneider u Arch. epigr. Mitth. IX 1885 str. 41 (sa slikom).

129. **Silvanus—Pan.** Ploča sa zavjetnim reljefom. Valjda iz Solina u Dalmaciji. Visina 0'48, širina 0'45, dehljina 0'14 m. Vapnenjak.

129

Sastavljeno od tri komada; četvrti sa desnim donjim uglom ploče nalazi se navodno u spljetskom muzeju. Rubni okvir mjestimice otučen.

Napred okrenut bradati Silvanus (Pan) sa kozjim nogama i rogovima stupa na lijevo. Spuštenom lijevom rukom drži pastirski štap, a u ispruženoj desnoj grozd, za kojim se je jedna koza na stražnje noge propela. U polju povrh Silvanova ramena visi syringa. — Na donjem rubu u tri je retka napis:

S I L · A V G · s a c
C · P O P I L L I V S · [e] x p e t i t u s
E X V I S [u]

U 3. retku bilo je prvo slovo najprije napisano ispod tačke iza C, ali je naknadno eradirano i dalje desno zapisano. Oko napisa bili su zaparani okvirni potezi.

CIL III 1960. — Neugebauer Die Süd-slaven str. 140 br. 13 (samo prednja polovina napisa). — Ljubić Inscr. mus. Zagr. str. 8 br. 10. — R. v. Schneider Arch. epigr. Mitth IX 1885 str. 40 (sa slikom).

130

131. Ulomak ploče sa zavjetnim reljefom. Iz Mitrovice; dar ravnateljstva tamošnje realne gimnazije.

Visina 0'13, širina 0'11, debljina 0'03 m. Bijeli mramor.

131

Gore i lijevo nepotpuno. Radeno na proboj. Na 0'017 m. visokoj oblongnoj bazi, koja je duljinom nažljebljena, sačuvaše se dvije napred okrenute figure: Na desnom kraju stoji, prekrstiv lijevu nogu preko desne, neodjevena muška osoba sa obilnom po srijedi raščješljanom kosom. Glavu je lijevom rukom podbočila, podupiruć ju desnom rukom, koja drži spuštenu odeblju batinu (ili baklju?). Na tjemenu figure nešto je odlomljeno (kapa?). Lijevo do ovoga stojećega lika sjedi na zaobljenu sjedalu sa bazom ženska figura neodjevena tijela sa po srijedi raščješljanom kosom, kojoj se uvijeni jaki pramovi spuštaju na oba ramena. Lijeva joj ruka počiva na desnom koljenu — lijeva se noga ne vidi — a visoko podignuta desnica, s koje se spušta okrajak plašta,

kao da je uhvatila za desnu nogu neodjevenu na pola ležeću figuru, od koje se donji dio tijela povrh njezine glave vidi. Na kraju lijevo preostao je komad lijevoga stopala glavne figure ovoga reljefa, koja je bila u većem mjerilu izradena.

Posao srednje ruke.

J. Brunšmid u Arch. epigr. Mitth. IV 1880 str. 121 br. 1.

132. Ulomak ploče sa reljefom. Iz Siska.

Visina 0·38, širina 0·278, debljina 0·028 m. Bijeli mramor sa tamnim prugama. Gore i dole nepotpuno.

132

što sjeća na krilo. Spram te glave na desno je ispružena neodjevena lijeva ruka neke druge figure.

134. Ulomak ploče sa reljefom. Iz t. zv. rimske pivnice (Mithraeum) u Sisku. Darovao g. Jilk.

133

134

Visina 0·277, debljina 0·02 m. Bijeli mramor sa tamnim prugama.

Sastavljeno od dva pristajuća ulomka. Na desnoj strani nepotpuno; lijevi rub okrhan.

U dvostrukom okviru na lijevo okrenut počivajući grif, koji je glavu natrag okrenuo.

135. Ulomak zavjetnoga reljefa. Lijevi donji ugao zaokvirene ploče sa nerazlučivim ostancima neke figure. Nadeno 1902. u Novim Banovcima na Dunavu.

Unutar široka više puta nažljebljena okvira više figura jedna ispod druge. Gore su preostale čizmama obuvane noge na desno okrenuta pastira i zavinuti gornji kraj pastirskoga štapa; u sredini je na desno okrenut ležeći pas, koji je glavu gore podigao; dole je na lijevo okrenut pasući ovan. Ispod figura je terrain valovitim prugama označen.

E. Loewy u Arch. epigr Mitth. III 1879 str. 168 br. 29.

133. Ulomak zavjetna reljefa. Iz Siska.

Visina 0·115, debljina 0·024 m. Bijeli mramor sa tamnim prugama.

Svuda naokolo okrhan; gore ostatak okvira.

Sačuvala se na desno okrenuta glava mladega muškarca sa vijencem u kosi, povrh kojega se ostrag vidi nešto,

Visina 0'05, širina 0'065, debljina 0'016 m. Bijeli mramor

Pozadina je bila crvenom bojom (minium) naličena, od koje se sačuvaše jasni tragovi.

136. **Ulomak ploče sa zavjetnim reljefom.** Naden u vrtu Ivana Banića u Mitrovici, krajiška ulica br. 96. Dar istoga 1902.

Visina 0'16, širina 0'085, debljina 0'075 m. Bijeli mramor.

Sačuvalo se lijevi gornji ugao ploče, na kojem je okvir nešto otučen.

Od figure je preostala samo desna dugim rukavom odjevena ruka, koja drži sjekiru (ascia). U pozadini se vide tri plosnata zašiljena predmeta, koji podsjećaju na tačke od plota. Možda je na ploči bio prikazan Juppiter Dolichenus ili kakovo srodno božanstvo.

Običan pokrajinski posao.

137. **Glava mladega muškarca.** Iz Solina u Dalmaciji.

136

137

138

Visina 0'125, širina 0'11, debljina 0'075 m. Crvenkasti mramor.

Ulomak odbit sa ploče sa visokim reljefom i naokolo odlomljen. Otučeni su nos, usnice, brada i uši.

Napred okrenuta k lijevom ramenu nešto prignuta glava mlade, po svoj prilici muške figure sa punim oblim obrazima. Zjenice su valjda od posebne neke druge stvari načinjene i umetnute bile, jer su u očima poveće udubine. U kosi se je nalazio vijenac, kojemu je pripadao i onaj grozd, od kojega se kraj lijevoga uha vide ostanci. Na desnom obrazu kamen je svjetložute boje, dočim je inače crvenkast.

Valjda glava sa nekoga Dionysova lika.

Dobar posao.

138. **Ulomak ploče sa visokim reljefom.** Sa Gradine kod Golubića u Bosni. Darovao barun Handel-Mazzetti, kapetan 12. pješačke pukovnije.

Visina 0'54, širina 0'48, debljina dole 0'27 a gore 0'14 m. Bijeli mramor.

Sastavljeno iz četiri na mnogim mjestima otučena i okrhana ulomka.

Sačuvaše se neodjevene noge počam od koljena od neke napred okrenute muške figure, koja je lijevom nogom pristajala na zemlju, a desnu natrag

zanijela. Desno leži na zemlji jako otučena neka životinja, na koju je sjela nekakova ptica.

139. **Porodenje Dionysovo.** Relijef na prednjoj strani maloga sarkofaga. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0,295, širina 0,675, debljina 0,05 m. Bijeli mramor.

Sastavljeno od dva ulomka. Dno i pobočne strane sarkofaga su otklesane. Znatnije je oštećena samo glava maloga Dionysa u srednjoj, te munja i zdjela u desnoj grupi.

Ploča je razdijeljena na tri zaokvirena dijela: dva četverouglasta na krajevima i jedan svodom završujući na sredini. U svakom od tih odjela prikazan je po jedan prizor, koji se odnosi na porođenje Dionysovo a od njih je najraniji onaj na desnoj strani, najkasniji onaj u sredini.

U desnom polju:

139

Na klini sa tokarenim nogama počiva u poluležećem položaju na lijevo okrenuta Semela na velikom jastuku. Odjevena je dorskim nepasanim chitonom, koji se je s desna ramena spuznuo. Spavajuć uprla je spram gledaoca okrenutu glavu na lijevu ruku, koju je podbočila o naslon svoje kline; u spuštеноj desnici nešto je držala, možda cvijeće. Iza nje vidi se povrh neke ograde gornje tijelo Zevsovo do pojasa. Otac bogova nagnuo se nešto na lijevo, pa podignutom desnom rukom hita munju na Semelu, dočim njegova sasma u plašt umotana lijeva ruka ne staje iza njezina zatiljka, gdje je valjda bila uprta o ogradu. Pod klinom su velika zdjela i omanji vrč.

U lijevom polju, koje je nešto uže od ostala dva:

Na prijestolju bez naslona sjedi na desno okrenuti Zeus na svom plaštu, od kojega je jedan okrajak preko lijevoga ramena napred prebacio; na stražnjem dijelu glave ima nekakov rubac. Lijevom je rukom obuhvatio veliko žezlo a u mukama porodaja upro se je desnom rukom o svoje sjedalo. Noge mu počivaju na prostranom podnošku: desnu vrpcom dvaput omotanu, iz koje će Dionysa da rodi, je ispružio a lijevu natrag povukao. S njim se bavi nepasanim dorskim

chitonom odjevena krilata Eileithya, koja je, sagnuv se prema njemu, lijevu ruku položila na njegovu desnu nogu. Na podnošku nalazi se ovelik kotao.

U srednjem polju izišao je iz jedne špilje napred okrenuti živo na desno koracajući Hermes, koji se osvrće na lijevo. U kosi ima mjesto petaza samo krila, od kojih se lijevo vidi. Na desnom mu je ramenu prikopčana duga chlamyda, kojoj se je donji dio uslijed žive kretnje raširio. U prednjem dijelu toga odijela objeručke nosi gola novorođena Dionysa, koji ga je desnom ručicom zagrlio. Na zemlji je u poluležećem položaju na lijevo okrenuta Gaea, lijevom rukom uprta o neki kamen, koja desnicu diže spram došljaka, na kojega svraća i svoj pogled. Donje je njezino tijelo umotano u himation, koji joj pokriva i lijevo rame i ruku. Pred ulazom u špilju stoji sa svake strane na profilovanim podnožjima po jedan četverouglast stup sa nastavljenim mladim muškim poprsjima, koja gledaju na Hermesa. Obje ove herme, od kojih je lijeva nešto viša od desne, odjevene su chitonima i sasma u plaštove umotane. Desne njihove na

140

prsima počivajuće ruke prihvatile su se plašteva ruba, a spuštene lijeve povlače donji kraj toga odijela gore.

Ukusan posao.

E. Wolff u Bull. dell' inst. III 1831 str. 67. — Mon. dell' inst. II tav. XLV A (slika). — Ch. Lenormant u Ann. dell' inst. V 1833 str. 210--218. — R. v. Schneider u Arch. Mitth. V 1881 str. 167 br. 36. — Müller-Wieseler Denkm. der alten Kunst II Taf. XXXIV 392. — Ch. Daremberg et E. Saglio Dict. des ant. I. str. 602 (slika 679). — O. Benndorf Wiener Vorlegeblätter Serie A Taf. 12, 8. — Panofka u Abhandl. der k. Akad. zu Berlin 1853 Taf. I, II 7.

140. **Lov na kalydonskoga vepra.** Ulomak reljefa sa sarkofaga. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0,345. duljina 0,59 m. Bijeli mramor.

Sačuvao se gornji 0,08 m. debeli rub, u kojem su udubine i žljebovi za dvije skobe i za jedan čavao; ostale su tri strane okrhane. Na Meleagru ponešto je otučena chlamyda i desni lakat, a manjkaju noge i oba kraja koplja.

Na Atalanti manjkaju donji dio tijela i desna ruka od deltoida; ostanke lijeve ruke restaurator je otklesao i tako priudiesio, da su došli u svezu sa sačuvanom desnom rukom manjkajuće susjedne figure.

Na desno okrenuti Meleager, odjeven chlamydom, koja je na desnom ramenu okruglom kopčom prikopčana, velikim kopljem navaljuje na vepra, od kojega se ništa nije sačuvalo. Individualno zamišljena figura bez brkova ima svinut nos, debele usne, dubok nabor na čelu, kratku rudastu bradu na obrazima, snažan vrat i čvrste mišice. U rudastoj kosi nalazi se špiralno uvijena vrpca. Ispred Meleagra stoji Atalanta, odjevena kratkim dorskim chitonom, koji je špiralno uvijenim pasom pasan. Kosa joj je povrh čela i ostrag u čvor svezana, a jedan se uvojak spustio na obraz. Na leđima visi joj tobolac, a u spu-

141

štenim rukama držala je luk, kojim je na vepra strijeljala. Između ovih dviju likova vidi se u pozadini jedan od Dioskura sa pilom na glavi i chlamydom na ramenima. Izveden je u niskom reljefu. Na desnom rubu ulomka vidi se podignuta desna ruka daljne jedne figure, koja drži nešto, što podsjeća na kesu. I od te je ruke dole nešto otklesano.

Lijep posao.

R. v. Schneider u Arch. epigr.

Mitth. V 1881 str. 169 br. 37.

141. **Ulomak reljefa sa sarkofaga.** Iz Rima. Darovao Branimir Šenoa 1902.

Visina 0.125, duljina 0.23, debljina 0.08 m. Bijeli mramor.

Stari se je rub samo gore sačuvalo. Preostala je u tri četvrt profila na lijevo okrenuta mlada ženska glava sa u čvor svezanom kosom i uvojcima u zatiljku, te podignuta lijeva ruka iste figure, koja drži preko glave prebačen i od vjetra napuhnut plašt

Lijep posao. Slično zamišljeni likovi više puta se opetuju na sarkofazima, na kojima je prikazana otmica Kore.

142. **Silen i nimfa.** Ulomak reljefa sa sarkofaga. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0.395, duljina 0.54 m. Bijeli mramor.

Desno i dole slomljeno, a na lijevoj strani samo nešto okrhano; gore se sačuvalo 0.08 m. debeo stari rub. Sve su figure znatnije oštećene a otučeno je i par ogranaka na platani.

Pod ogromnom platanom počiva na razastrtu na zemlji plaštu, od kojega se samo malo sačuvalo, u poluležećem položaju na lijevo okrenut neodjeven Silen. Kosa mu je neuredna a brada ćupava, a biti će, da se je tako opio, da se sâm ne može da pridigne. Ali još je uvijek žedan, pa desnom rukom pokazuje na veliku trbušastu posudu, što pred njim na okruglu stupu stoji, dok lijeva ruka u pripravi drži pehar, iz kojega će da pije. Ali treba, da ga tko drugi napuni, a tu će mu uslugu da učini za njim klečeća nimfa, koja se je k njemu prignula. Pridigla mu je tešku glavu a desnu je ruku kao pitajuć ispružila spram

posude, u kojoj se sigurno nalazi vino. Nimfa, kojoj je u čvor svezana kosa dva puta vrpcom obmotana, ima na sebi chiton sa apotygmom i dugim rukavima, a oko nogu još i plašt. Sličan se prizor kao ovdje opetuje i na jednom reljefu muzeja u Arezzu u Italiji.

Na desnoj strani ploče preostadoše ostanci druge grupe, koja se prema sačuvanim sličnim spomenicima odnosi na odgoj maloga Dionysa. Sačuvala se na desno okrenuta stojeća mlada ženska figura sa kapom na glavi, odjevena pasanim dorskim chitonom. Pred njom sjedi na zemlji mlad neodjeven Satyr, od kojega se je samo napred prignuti trup sačuvaao. Obje se figure pojavljuju i na jednom reljefu kapitolinskoga muzeja u Rimu u prizoru, gdje Dionysos uči hodati. Nimfa tamo veže teniju oko dječje glave, a prignuti Satyr dotakao se je desne Dionysove nožice, pa ju promatra.

142

Ukusan posao.

E. Loewy u Arch. epigr. Mitth. V 1881 str. 174 br. 54 (kao tobože neantikno).
— K. Hadaczek u Röm. Mitth. XVIII 1903 str. 58—62 (sa slikom).

143. Ulomak reljefa sa sarkofaga. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0,38, duljina 0,56, debljina 0,08 m. Bijeli mramor.

Sastavljeno iz dva ulomka; samo na lijevoj strani nepotpuno. Oštećena je desna noga prvoga i lijeva ruka i noga trećega dječaka, pa baklja. Površina kamena znatno je trpjela.

Na sačuvanom su komadu likovi četvorice dječaka. Na desnom kraju stoje trojica, koji imaju na sebi samo oko pojasa svezane zaprege. Srednji od njih drži sa obje ruke veliku koso nagnutu baklju, koja mu sudeć po njegovu držanju sigurno mora biti teška. Njegov drug na desno podigao je ručice, da ju na gornjem kraju prihvati, a onaj lijevo, koji je preko prsiju objesio nekakov vijenac,

dotaknuo se njegova ramena, pa kao da ga pita, ne će li njemu svoj teret predati. Četvrti dječak, odjeven u kratak do koljena sižući pasani chiton sa rukavima, mirno stoji na strani iza svojih drugova te svira na dvojnice. Na lijevom se rubu sačuvalo stopalo i vidi se trag lijevoj nogi na lijevo okrenute osobe, koja je zakoračila.

143

Možda ulomak povorke prigodom neke svadbe.

Ukusan posao.

H. Maionica u Arch. epigr. Mitth. V 1881 str. 171 br. 42.

144. Utrka Erota. Prednja strana ovalna sarkofaga iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

144

Visina 0'41, duljina 1'24, debljina 0'05 m. Bijeli mramor.

Sastavljeno od dva ulomka. Lijevo i desno nepotpuno, tako da lijevo manjka veći dio kola sa prvim Erosom, a desno prednji dijelovi konja. Na prvom dvopregu otučene su glave na konjima.

Troje dvoprežne dvokolice jure u nagloj trci na desno, a na svakima je po jedan neodjeven krilati Eros sa bičem u podignutoj desnoj ruci, koji lijevim rukama drže uzde sigurnosti radi omotane oko njihova tijela. Srednji se je Eros natrag nagnuo te pucketa svojim bičem, desni se je konjima bliže primaknuo, pa će da ih ošine, a bič onoga lijevoga (koji se nije sačuvao) već udara po

145

njegovim konjima. Oko konjskih tjelesa vidi se poširok ham. Kotači na ostrag otvorenim kolima, kako su u cirku u porabi bila, malene su okrugle pločice bez žbica, na kojima se vidi osovina.

E. Wolff u Bull. dell' inst. III 1831 str. 67. — A. v. Domaszewski u Arch. epigr. Mitth. V 1881 str. 170 br. 39.

145. **Erofi.** Friz sa poklopca jednoga sarkofaga iz Italije; negda u Nutgentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0'19, duljina 1'35, debljina 0'05 m. Bijeli mramor.

Ploča je sastavljena od tri pristajuća ulomka; desno i lijevo je nepotpuna, te manjka donji dio tijela od oba krajna Erosa.

Četiri neodjevena krilata Erosa u ležećem položaju lebde povrh morskih valova te po njima naganjaju morske nemani. Lijevom rukom drži svaki od njih po jednu za uzde, pa zamahuju bičevima, što ih u podignutim desnim rukama imaju. U sredini su dva morska zmaja jedan spram drugoga, a iza njih dolazi sa svake strane po jedan morski lav.

Dobar posao.

Boissevain u Arch. epigr. Mitth. V 1881 str 171 br. 43.

146. **Eros sa gulrlandom.** Ulomak ploče sa visokim reljefom sa jednoga sarkofaga. Iz Mitrovice.

Visina 0'545, duljina 0'55, debljina 0'13 m. Vapnenjak.

Desno i dole nepotpuno. Od figure manjka dio ispod desnoga pazuha i od lijevoga kuka.

Na lijevom rubu pilastar sa korintskim kapitelom a gore šira rubna letva. U polju: napred okrenut Eros, kojemu je glava u tri četvrt profila na desno

146

okrenuta, desnom rukom na svom zatiljku drži veliku guirlandu, spletenu od grančica sa lišćem i raznim voćem. Na protivnoj strani ploče morala je naravno stajati druga slična figura u primjerenoj poziciji, koja je držala drugi kraj guirlande. Dijelovi vrpce, kojom je ova svezana bila, vide se na Erosovim prsima, pod njegovim pazuhom i desno kraj krila. Lijeva ruka i desno krilo na kamenu nisu bili izvedeni.

Običan posao.

147

147. Eros sa vijencem. Visoki reljef na velikom komadu kamena sa pročelne strane poklopca nekoga sarkofaga. Do godine 1885 bio je uzidan u pročelju carinarske zgrade u Mitrovici, koju je kao svoju palaču g. 1744. sagradio grof M. Pejačević.

Visina 0'495, duljina 0'91, debljina 0'38 m. Bijeli mramor.

Dole i desno gore okrhano; na uglu lijevo gore ostanci običnoga nastavka. Krilat Eros sa zapregom oko bokova, držeć sa obje ruke velik lovorov vijenac, lebdí u ležećem položaju na desno.

Običan posao.

148. Eros i godišnje doba. Ulo-mak ploče sa sarkofaga sa reljefom. Iz Solina u Dalmaciji.

Visina 0'34, duljina 0'35, debljina 0'05 m. Bijeli mramor.

Ploča je na lijevoj strani odlomljena; dole je se drži komad sarkofagova dna. Otučena su na obim figurama stopala lijevih nogu, a na stojećoj još i komad lijeve ruke. Gore i dole uska rubna letva.

Na desnom kraju napred okrenuta dječaćka figura, koja na zemlju pristaje lijevom nogom a desnu napred meće nagibljući ponešto tijelo natrag. Lik je odjeven chlamydom, koja se je valjda oko spuštene lijeve ruke omotavala a u podignutoj desnoj drži dole okrenut rog obilja sa voćem ili spletene grančice sa voćem. Na lijevo je kraj njega poletio krilat dječak (Eros) u dugom plaštu, koji iza njega u zraku leprša. Ispod ovoga leži na zemlji prehićena košara sa voćem.

Veoma običan motiv sa parom krilatih dječaka, koji drže medaljon sa portretom pokojnika, što je u dotičnom sarkofagu sahranjen bio.

Običan posao.

148

149. **Ulomak reljefa sa sarkofaga.** Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirci na Trsatu.

Visina 0'4, širina 0'22, debljina 0'055 m. Bijeli mramor.

Na lijevoj strani odlomljeno. Na figuri mjestimice je oštećena glava, a manjka gornji dio svitka u lijevoj ruci. Na gornjem rubu udubina za čavao.

Napred okrenut a na lijevo gledajući mladić pristaje lijevom nogom na zemlju, dok je desnu postrance postavio. Odjeven je chitonom i himatijem; desnu je ruku položio na rub onoga plašteva okrajka, što ga je preko lijevoga ramena prebacio; u laktu previnuta lijeva ruka drži neki svitak. Na nogama figura ima sandale. Desno do nje ima više u snop svezanih svitaka. Na lijevoj strani ploče preostadoše dijelovi od plašta i noge na lijevo okrenutoga letećega Erosa, koji je možda sa drugom odgovarajućom sličnom figurom držao medaillon sa likom nekoga pokojnika. Na zemlji pod Erosom leži voće, koje se je prosulo iz neke košare, što se je srušila.

E. Maionica u Arch. epigr. Mitth. V 1881 str. 72 br. 44.

149

150. **Ulomak reljefa sa sarkofaga.** Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirci na Trsatu.

Visina 0'425, širina 0'25, debljina 0'05 m. Bijeli mramor.

150

Sastavljeno od dva ulomka; desno nepotpuno.

U lijevom uglu stoji na desno okrenuta mlada muška osoba, odjevena eksomidom i sa čizmama na nogama. Desnom rukom drži dug štap, kojim se je pod lijevim pazuhom podbočila; lijeva se ruka dotiče čela. U zaokvirenom polju desno do figure nalaze se ostanci zavijenih žljebova, valjda od okvira oko medaillona sa likom nekoga pokojnika.

Dobar posao.

E. Maionica u Arch. epigr. Mitth. V 1881 str. 172 br. 45.

151. **Ulomak reljefa sa sarkofaga.** Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirci na Trsatu.

Visina 0'53, širina 0'23, debljina 0'12 m. Bijeli mramor.

Sačuvao se lijevi rub ploče; dole i desno je slomljena, a gore je otkinuta rubna gredica. Figura, na kojoj je otučen nos i mjestimice odjeća, sačuvala se do nešto ispod koljena.

Uspravljeno stojeći dostojanstven ženski lik, okrenut spram gledaoca, svoj je pogled svrnulo na desno. Figura je odjevena chitonom i himatijem, koji

pokriva i glavu; desna u laktu previnuta ruka prihvatila se je preko lijevoga ramena prebačena himatijeva okrajka, dok spuštenu lijevu ruku pridiže odjeću.

Valjda ulomak iz veće kompozicije na nekom sarkofagu.

E. Maionica u Arch. epigr. Mitth. V 1881 str. 167 br. 34.

152. Ulomak reljefa sa sarkofaga. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0·505, širina 0·265, debljina 0·1 m. Bijeli mramor.

Na sve četiri strane odlomljeno, ali je sigurno, da je na lijevoj strani rub samo neznatnije iskrhan. Lik se je sačuvao do koljena, a ponešto je na njem otučen nos i odijelo.

Napred okrenut dostojanstven stojeći ženski lik, koji je glavu na desno okrenuo. Osoba je odjevena chitonom i himatijem, od kojega je jedan kraj preko

151

152

lijevoga ramena prebačen, ali ga je desna ruka nešto dole povukla. U spuštenu lijevoj ruci nalazi se neki svitak. Kosa je naređena u vještački udešenu frizuru od prilike onako, kako se je nosila u drugoj polovini trećega stoljeća poslije Krista. U pozadini draperija, koja je u lijevom uglu gore privezana.

E. Maionica u Arch. epigr. Mitth. V 1881 str. 166 br. 33.

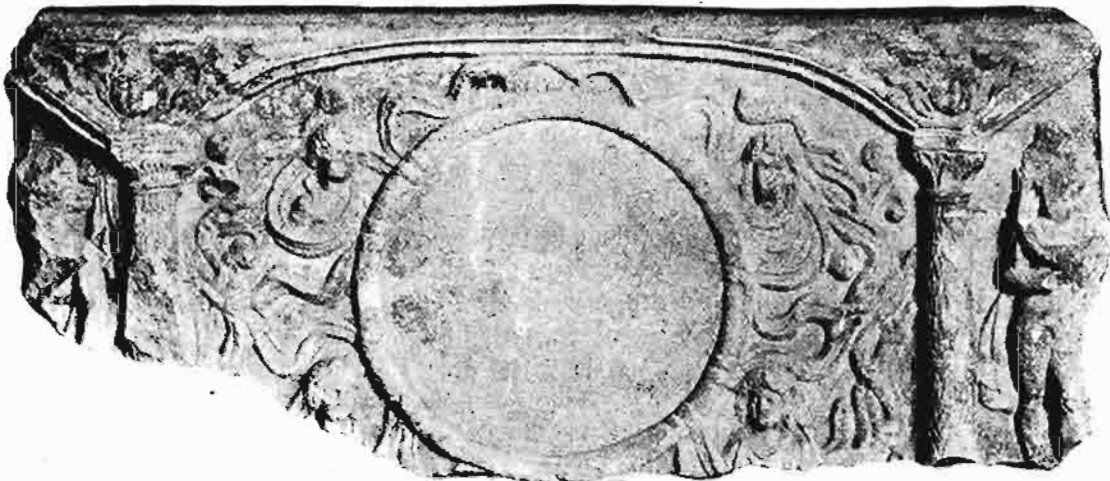
153. Četiri godišnja doba. Ploča sa sarkofaga sa reljefima. Nadena g. 1841. u Mitrovici u dvorištu kuće br. 54 u Krajiškoj ulici. Kupljena g. 1902 od Josipa Hattona, Krajiška ulica br. 49.

Visina 0·84, duljina 1·86, debljina 0·17 m. Bijeli mramor.

Na gornjem kraju sačuvao se rub, na koji je negda pristajao poklopac; lijevo, dole i desno ploča je prelomljena, te tako manjkaju dijelovi od arhitekture i nekih figura. Lica svih figura su manje više oštećena.

Na gornjem rubu nalazi se uska letva. Na ploči je prikazana jedna cijela arkada i dijelovi od dviju susjednih, koje su mogle imati samo najviše polovinu širine srednje. Stupovi, od kojih se donji dijelovi sa bazama nisu sačuvali, imaju korinthske kapitele; od dva dijela sastojeća stupova debla obložena su lišćem, od kojega je ono na gornjem dijelu dole okrenuto, a donje opet obratno. U uglovima površ stupova smještene su Meduzine glave sa raširenim krilima na tjemenu i sa dvije velike propinjuće se zmiје, koje su ispod vrata u čvor svezane.

U sredini arkade smješten je velik kolobar, koji zaokružuje veliku praznu okruglu plohu, gdje se je možda negda nalazio bojom zapisan nadgrobnni napis, od kojega danas više nema traga. Na tom je kolobaru na osam mjesta privezano svega dvanaest vrpca: gore, dole, desno i lijevo potegnuta je po jedna u zavojima u susret susjednoj od slijedeće skupine; ostale četiri vrpce privezane su sa oba kraja na kolobaru, te se omotavaju oko četiri djevojačka poprsja, koja pri-

158

kazuju godišnja doba. Lijevo gore je poprsje Hore proljeća sa cvijećem u kosi, s koje dug uvojak pada na razgaljenu desnu stranu prsa; površ lijevoga ramena chiton je okruglom kopčom prikopčan. Lijevo dole Hora ljeta (sačuvala se samo glava s vratom) sa klasjem i jednim velikim cvijetom (?) ili plodom u kosi. Desno dole dorskim chitonom odjeveno poprsje Hore jeseni sa grozdovima u kosi na svakoj strani do ušiju. Desno gore poprsje Hore zime, odjevene chitonom i koprenom (kredemnon), u koju si je glavu umotala. Na svakoj strani uza stup po jedno uvijajuće se stablo sa plodovima.

U lijevoj arkadi preostalo je još gornje neodjeveno tijelo na lijevo okrenute a napred gledajuće sjedeće muške figure sa komadom plašta na lijevom bedru. Lice i kosa na tjemenu sasna otučena. U pozadini iza figure vide se dvije ruke, koje drže nekakovo odijelo.

U desnoj arkadi: napred okrenuta uspravno stojeća mlada muška figura, odjevena chlamydom, od koje se samo uz desno bedro vidi lepršeci okrajak. Lice je sasna a kosa dijelom otučena, ali se ipak raspoznaje, da je potonja bila

bujna, da je na tjemenu bila u petlju povezana i da su se uvojci spuštali na ramena; uz ostalo sve sami takovi podaci, koji na to upućuju, da u figuri prepoznademo Apollona. Preko prsa ovoga lika pružila se desna rukavom odjevena ruka druge neke figure, koja drži šiljkom dole okrenutu strjeljicu.

Dosta dobar posao.

154

154. **Godišnje doba.** Ulomak reljefa sa sarkofaga. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0'39, širina 0'275, debljina 0'07 m. Bijeli mramor.

Sastavljeno od dva pristajuća ulomka; gore i dole potpuno. Površina je oštećena a od figure manjka komad desne ruke.

U izdubku između dva špiralno kanelirana polustupa sa korintskim kapitelima i atičkim bazama stoji ispod jednoga svoda napred okrenut mladić, odjeven chlamydom, kojoj okrajci niz leđa dole vise. Lijevom je nogom pristao na zemlju a desnu je postrance napred metnuo. Glava mu je k desnoj strani prignuta. U lijevoj ruci ima košaru s voćem, a podignuta desna valjda je držala dole okrenut rog obilja sa voćem. Slijedeći izdubak

desno završavao je zabatom, na kojem je na donjem kraju krova kao akroterij smješten jedan hippokamp. U izdubku je preostao desni okrajak jedne chlamyde i jedno desno stopalo valjda od druge personifikacije godišnjega doba.

Dosta dobar posao.

Boissevain u Arch. epigr. Mitth. V 1881 str. 172 br. 46.

155. **Godišnje doba.** Ulomak reljefa sa sarkofaga. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0'385, širina 0'21, debljina 0'07 m. Bijeli mramor.

Gore, desno i lijevo odlomljeno. Na figuri manjka komad desne ruke.

Napred okrenut krilat mladić pristaje lijevom nogom na zemlju, a desnu je postrance metnuo. Glava, na kojoj je bujna kosa, nešto je k desnom ramenu prignuta. Na tom je ramenu prikopčana chlamyda, koja pokriva lijevu stranu prsa, te je omotana oko lijeve ruke, kojom figura drži voćem napunjen rog obilja. Desno do ove personifikacije jednoga godišnjega doba leži na zemlji jarac.

Dobar posao.

E. Maionica u Arch. epigr. Mitth. V 1881 str. 172 br. 47.

156. **Kola sa volovima.** Ulomak ploče sa reljefom. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0'415, duljina 0'57 m. Bijeli mramor.

Sačuvao se gornji 0'05 m. debeli rub; na ostale je tri strane ploča slomljena. Manjkaju noge i komad lijeve ruke prednje figure, pa prednja desna noga i komad gubice prednjega vola.

155

Dva u dvokolica upregnuta vola vuku na desno ogroman mijeh sa vinom. Lojtre na tim kolima sastoje od tri šiljata drveta, koje spaja horizontalna greda. Prednji točak, koji se vidi, ima oblik ovalne od više dijelova sastavljene ploče.

156

Volovi su upregnuti u jaram a na prednjem se raspoznaje i ham, skopčan preko njegovih prsa. Pred njima stoji prema kolima okrenut mladi gonić bez brkova i brade, odjeven eksomidom. Desnicom je valjda stražnjega vola uhvatio za rog, dok je lijevom rukom potegao rudo. U pozadini povrh gonića vidi se gornji dio eksomidom odjevena na desno stupajućega mladega čovjeka, koji na nekakvoj preko lijevoga ramena položenoj daski nosi dvije košare sa voćem. Ispruženom desnom rukom pokazuje valjda na mijeh. Iza volova vidi se u pozadini pinija, porasla ispod jedne akroterijima urešene zgrade, na kojoj se desno raspoznaju dva pilastra.

Posao srednje ruke.

E. Maionica u Arch. epigr. Mitth. V 1881 str. 167 br. 35.

157. **Mula.** Ulomak ploče sa reljefom. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0'225, duljina 0'245, debljina 0'095 m. Bijeli mramor.

Naokolo odlomljeno a površina ponešto otučena.

Sačuvao se veći dio na desno okrenute mule, koja je vičuć glavu podigla. Noge i stražnji dio tijela manjkaju. Na desnoj bočini ima nekakav nastavak,

157

valjda kraj repa, kojim je životinja napred zamahnula. U pozadini vide se ostanci raznih predmeta, kojih ne znam protumačiti.

Ukusan posao.

158. Prizori iz dječjega života. Relijef sa maloga sarkofaga. Iz Italije; negda u Nugentovoj zbirki na Trsatu.

Visina 0·23, duljina 0·41, debljina 0·095 m. Bijeli mramor.

Na lijevoj strani nepotpuno. Jače je otučena glava sjedeće žene na desnom kraju.

Na desnom kraju sjedi na stolici sa naslonom na lijevo okrenuta žena, odjevena jonskim chitonom i plaštem, a sa frizurou, koja upućuje na treće stoljeće poslije Krista. Pred njom stojeća dadilja dodaje joj dugim nepasanim chitonom odjevena maloga dječaka sa kratkom kovrčastom kosom, koji ručice pruža spram majke. Izmed dadilje i majke stoji na zemlji ptica, s kojom se dijete valjda katkada igra. Na lijevom kraju isti dječak stoji u stalaku sa kotačima, u kojem uči hodati, a dadilja je pristupila, da ga iz njega izvadi. Na lijevoj strani drži

158

159

taj stalak djevojka sa dugom po srijedi raščešljanom raspuštenom kosom i dugim chitonom, valjda starija sestra, koja se je s mališem dotle pozabavila. Dadilja oba puta ima na sebi pasan chiton i kapu na glavi.

Posao srednje ruke.

A. v. Domaszewski u Arch. epigr. Mitth V 1881 str. 171 br. 41.

159. Ulomak reljefa sa sarkofaga. Provenijencija nepoznata.

Visina 0·16, širina 0·11, debljina 0·085 m. Bijeli mramor.

Svuda naokolo odlomljeno; glava znatno oštećena.

Sačuvalo se poprje na pola na desno okrenuta chitonom sa rukavima odjevena dječaćka lika sa otvorenim ustima i kratkom na čelo počešljanom kosom. U pozadini razapeto je nekakovo nabrano odijelo ili platno.

160. Glava sa ženskoga lika. Ulomak ploče sa visokim reljefom. Vjerojatno iz Čakovca kod Josipdola (Metulum).

Visina 0·145, širina 0·21, deblj. 0·125 m. Crvenkast pješčenjak.

Naokolo odlomljeno. Na glavi manjka kosa povrh čela, nos je otučen a brada iskrhana.

Glava napred okrenuta ženskoga lika, sa velikim kovrčicama oko glave, koje sasama pokrivaju i oba uha. Tih je kovrčica svega bilo 12, ali se je samo pet sačuvalo. One, što su bile gore, spuštale su se na čelo, koje je možda samo poradi toga tako nisko. Lice je prilično plosnato izrađeno a ističu se na njem nespretno izražena oba oka, veoma zaobljen podbradak i tanke usnice. Uglovi usta povučeni su nešto u vis, a time se je postiglo kao neko smješkanje.

Vjerojatno ulomak nadgrobna spomenika rimskoga carskoga doba.

161. **Nastavak sa nadgrobna spomenika.** Sa groblja u Petrovcima (Basiana) kod Rume. Srednji komad darovao Jos. Jur. Strossmayer, biskup dakovački a lavove je naknadno iz Petrovaca doneo muzejski ravnatelj S. Ljubić.

Duljina 1'4, visina 0'67, dubljina 0'37 m. Bijeli mramor.

Spomenik je prelomljen na tri komada; na desnom lavu veći je komad kamena sa ovnujskom glavom u novije doba prisastavljen. Manjka velik komad stupa na sredini sa nastavkom, što se je tamo nalazio. Otučene su njuške obojici lavova a iskrhana njihova tjelesa na prelomu te sprijeda ploča, na kojoj leže.

Na profilovanoj ploči dva u visokom reljefu izrađena ležeća muška lava, jedan okrenut na desnu stranu a drugi na lijevu. Glave sa poluotvorenim ra-

160

161

ljama napred su spram gledaoca okrenute, a po jedna je pandža metnuta na unutar okrenutu ovnujsku glavu sa velikim špiralno zavijenim rogovima. Po srijedi između lavova uspravljeno stoji debela oblongna ploča sa napred nastavljenim nažljebljenim komadom polustupa. Donji kraj potonjega zaklanja velika muška maska, koja na sebi ima mnogo satirskoga. U licu se ističu u vis povučene obrve, veoma dug tubast nos i debele naprčene usne. Bujna povrh niskoga čela nakostružena kosa u dugim se uvojcima spušta do po srijedi raščesljane

duge brade, u kojoj su na svakoj strani po četiri uvijene debele čupe simetrijski poredane. Brci su špiralno gore zavijeni.

Spomenik je valjda stojao kao nastavak ili na kakovoj nadgrobnoj zgradi ili — ali to je kod ovih dimenzija manje vjerojatno — na uspravljeno postavljenom velikom nadgrobnom spomeniku (stele). Na gornjem kraju stupa na sredini vide se još ostanci velike udubine, gdje je čavlom i uljevenim olovom bio neki nastavak pričvršćen. Na sličnom jednom spomeniku u tu je svrhu služila pinijina češerika, ali je katkada moglo biti i što drugo n. pr. kakova figura.

Veoma obična vrsta rimskih nadgrobnih spomenika po Srijemu, kakovih se je mnogo komada našlo i po drugim podunavskim pokrajinama rimskoga carstva.

Dobar dekorativni posao.

Srednji komad (tobože »Zeus Sirmios«) objavio biskup Jos. Jur. Strossmayer u Viencu VI 1874 str. 749 i sl. i 765 i sl. (sa slikom). — J. Brunšmid i W. Kubitschek u Arch. epigr. Mitth. IV 1880 str. 101. — S. Ljubić u Viestniku hrv. arh. dr. V 1883 str. 42, 1. — Lavove spominju Brunšmid i Kubitschek n. m, str. 113, 8 i Ljubić n. m. str. 42, 4.

162

162. **Ulomak nastavka sa nadgrobna spomenika.** Iz Petrovaca (Bassiana) kod Rume.

Visina 0'34, duljina 0'51, debljina 0'35 m. Numulitni vapnenjak.

Manjka desna strana, te gornji dio stupa na sredini sa njegovim nastavkom.

Na profilovanom podnožju leži na lijevu stranu okrenut muški lav, koji je glavu okrenuo napred spram gledaoca. Prednje je pandže položio na

jednu na desno okrenutu ovnujsku glavu. Između ovoga lava i njegova para na desno, koji se nije sačuvao, nalazio se odeblji obli stup, na kojem je sprijeda napred okrenuta muška maska sa poduljom gustom kuštravom kosom i bradom. Na gornjoj strani stupa ostatak veće oblongne udubine, u kojoj je bilo nešto pričvršćeno — bilo pinijina češerika, bilo figura, bilo nešto drugo.

Dosta dobar dekorativni posao.

163. **Ulomak lavlje glave sa sličnoga spomenika.** Iskopao S. Ljubić u Petrovcima (Bassiana) kod Rume.

Visina 0'24 m. Veoma istrošen vapnenjak.

Dimenzije bile su od prilike dva puta tolike kolike su one predidućega spomenika.

S. Ljubić u Viestniku hrv. arh. dr. V 1883 str. 43, 5.

164. **Komadi sa velikoga nadgrobna spomenika.** Do godine 1883 bili su uzidani u pročelju carinarske zgrade u Mitrovici, koju je g. 1744 kao svoju palaču gradio grof M. Pejačević.

A. Visina 0'56, širina 0'46, dubljina 0'43 m. B. Visina 0'65 m. Bijeli mramor.

Srednji dio sličnoga nastavka sa veoma velikoga nadgrobnoga spomenika i prednji dio valjda k istomu spadajućega desnoga lava. Na srednjem od posebnoga komada kamena radenom dijelu prikazana je velika od šiblja spletena

164 A.

164 B.

košara, na kojoj je sprijeda unakrst povučenim vrpčama pričvršćena velika muška maska sa izbuljenim očima, naprčenim debelim usnama, nakostrušenom obilnom kosom te velikim uvijenim brcima i bradom.

Dobar dekorativan posao.

165

165. Lavlja glava.

Nadena blizu željezničke postaje u Mitrovici. Darovao 1897. Daničić.

Visina 0,36 m. Bijeli mramor.

Velika lavlja glava, sastavljena od dva pristajuća komada. Sa sličnoga nadgrobnoga spomenika kao što su predašnji.

166. Eros. Četverouglast stup sa reljefom.

Iz Čakovca (Metulum) kod Josipdola. Dozvolom ministra za zemaljsku obranu izvađen iz zida vojarnje u Ogulinu.

Visina 1,12, širina i debljina 0,55 m. Tvrd vapnenjak.

Otučena lijeva ruka i desna noga figure. Okvir na više mjesta okrhan.

Napred okrenut neodjeveni krilat dječak lijevom nogom pristaje na zemlju a desnu je preko nje prebacio. Glavu sa punom rudastom kosom spavajuć je

166

naslonio na lijevu ruku, koja počiva na desnom ramenu. Ispod desnoga pazuha podupro se je o obrnutu dogarajuću baklju, koja je na poviše mjesto na zemlji uprta, a desnom ju rukom prihvaća na mjestu, gdje je na njoj privezana vrpca. Naokolo je profilovan okvir.

Surov posao.

Spominje S. Ljubić u Viestniku hrv. arh. dr. IV 1882 str. 13.

167

167. **Rimski bračni par.** Ploča sa reljefom iz Careva polja kod Čakovca (Metulum). Dozvolom ministra za zemaljsku obranu izvađena iz zida vojarnje u Ogulinu.

Visina 100, širina 076, debljina dole 019 m. Crvenkast pješčenjak.

Ploča je sastavljena iz više pristajućih ulomaka; desno, gore i na lijevom gornjem uglu je nepotpuna. Otučena su oba lica i lijeva ruka muškarčeva.

Prikazano je dvoje napred okrenuta svijeta (muž i žena), koji su si pružili desne ruke (dextrarum iunctio). Desno je muškarac, odjeven nekakvim kaputom sa rukavima i plaštom, od kojega mu jedan okrajak visi s lijevoga ramena dole, dočim je drugi kraj prebačen preko lijeve ruke. U toj ruci drži nekakov svitak, na kojem je po svoj prilici bračni ugovor napisan. Na nogama ima cipele. Žena ima vještački uređenu kosu, odijelo sa dugim rukavima, koje je širokim urešenim kožnim pojansom pasano, na desnoj ruci narukvicu (lijeva se ruka ne vidi) a na nogama cipele.

Veoma surovo izvedena radnja.

Spominje S. Ljubić u Viestniku hrv. arh. dr. IV 1882 str. 13.

168. **Nadgrobnni spomenik rimskoga bračnoga para.** Ploča sa reljefom iz Prhova u zemunskom kotaru. Darovao Dr. Petar Marjanović, općinski lječnik u Šimanovcima.

Visina 053, širina 055, debljina 02 m. Vapnenjak.

Odlomljen gornji rub školjke i komad na desnoj strani; otučeno lice muškarca i nos žene; površina kamena istrošena.

Prikazana su napred okrenuta poprsja muža i žene, kojima kao pozadina služi šupljina jedne školjke. Desno je odjeven bradati muškarac, kojemu je plašt na desnom ramenu okruglom kopčom prikopčan. Lijevo uz njega odjevena žena sa vještački uređenom kosom, kako se je u II. stoljeću poslije Kr. nosila.

Na donjoj strani kamena ima luknja za čavao, kojim se je ovaj spomenik

168

negda na nekom podstavku pričvrstio bio, na kojem se je valjda nalazio pripadajući nadgrobni napis.

Dobar pokrajinski posao.

J. Brunšmid u Vjesniku hrv. arh. dr. N. s. V str. 154 (sa slikom).

169. Dvije glave sa nadgrobne ploče sa visokim reljefima. Iskopane 1898 kod Treštanovaca (kotar Požega). Darovao Milan Turković, vlastelin kutjevački.

Visina: A 0'22, B 0'18 m. Vapnenjak.

Obje su glave sa rimskoga nadgrobnooga spomenika odbijene i veoma oštećene. A spada na odraslu žensku osobu sa po srijedi raščesljanom kosom, koja je u oširim preko glave natrag povučenim partijama poredana bila. Na gornjoj strani se je jedan komad kamena otkrhao, pa se je tom prilikom i nos posvema razbio. B je mlada valjda također ženska glava, na kojoj je lice veoma otučeno.

J. Brunšmid u Vjesniku hrv. arh. dr. N. s. III str. 204 (sa slikama).

C. Kamenje s grčkim napisima.

170. Baza Aphroditina kipića sa napisom. Iz Staroga grada na otoku Hvaru u Dalmaciji.

Visina 0'075, širina 0'195, dubljina 0'115 m. Bijeli mramor.

Uglovi otučeni. Na gornjem licu kamena je 0'14 m. duga oplitka ovalna udubina sa duguljastom dubljom izdubinom, u kojoj je negda bio učvršćen kipić božice Aphrodite. Blizu desnoga ruba baze nalaze se dvije male plitke okrugle udubine, u koje je možda nešto pristajalo, što je božica lijevom rukom držala.

170

Napis glasi: [Ι]οργιλῶ Δημόρχου Ἀφροδίτη δεξάτην.

A. Boeckh CIG II str. 986 br. 1837 e (po Steinbüchelovu prijepisu). — S. Ljubić u Arch. i. K. öst. Gesch. Q. XI (1853) str. 112 br. 2; u Arhivu za povj. jugosl. II str. 177 br. 2; Inscr. quae Zagr. in mus. nat. asserv. str. 73 br. 4. — J. Brunšmid Die Inschriften und Münzen der griech. Städte Dalmatiens str. 14 br. 1 (sa slikom).

171. Ploča sa zavjetnim napisom namijenjenim Aphroditi. Iz Staroga grada na otoku Hvaru u Dalmaciji.

Visina 0'31, širina 0'295, debljina 0'12 m. Vapnenjak.

Desni donji ugao je odlomljen, a tamo je i lice ploče oštećeno.

Napis glasi: Κλευνίκη | Ερμυχόρου | δεξάτην | ἀνέθηκε Ἀφροδίτη.

Kaibel je prvi opazio, da je napis metrički sastavljen. Čini se, da je na ploči negda bio neki drugi napis, koji se je otklesao, da se sadanji ureže. U 3. retku na kraju još je sačuvano slovo E, koje je valjda pripadalo starijemu napisu. Boeckh je pomišljao, da su Kleunika ovoga i Gorgilo predašnjega spomenika bile hetere, koje su Aphroditi dale načiniti zavjetne darove iz dohodaka

svojega posla, ali Kaibel o tome dvoji, jer da ovakove osobe ne bi rabile imena svojih otaca.

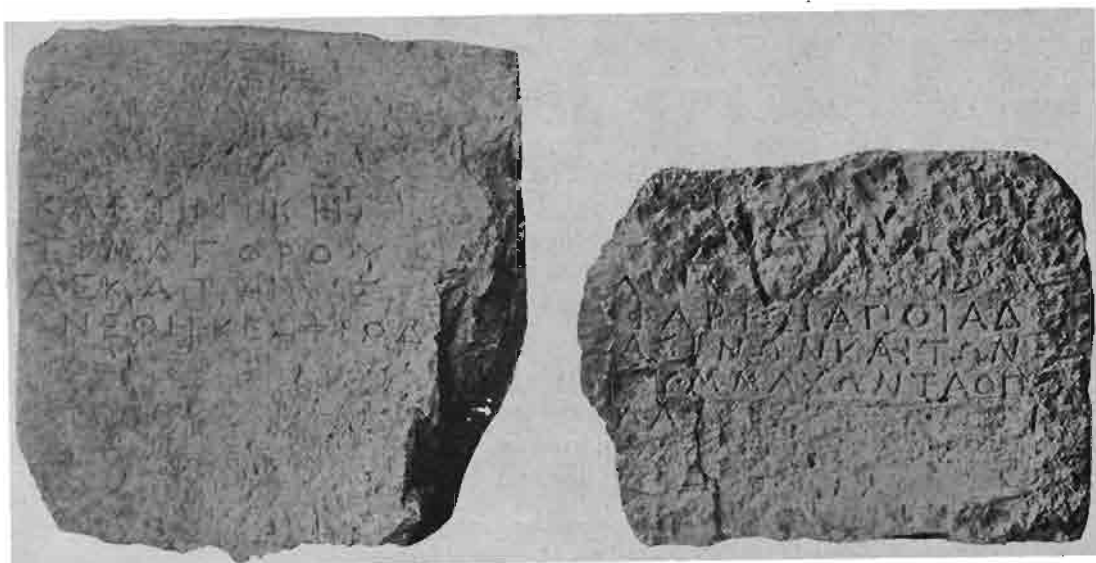
A. Boeckh CIG II str. 986 br. 1837 d (po Steinbüchelovu prijepisu). — S. Ljubić u Arch. f. K. öst. Gesch. Q. XI (1853) str. 112 br. 3; u Arkivu za povj. jugosl. II str. 177 br. 3; Inscr. mus. Zagr. str. 73 br. 3. — G. Kaibel Epigr. gr. str. 328 br. 809. — J. Brunšmid Inscr. u. Münzen str. 15 br. 2 (sa slikom).

172. **Uspomena na neku pobjedu Pharana.** Ploča sa napisom iz Staroga grada na otoku Hvaru u Dalmaciji.

Visina 0,38, širina 0,48, debljina 0,11 m. Vapnenjak.

Kamen je sastavljen iz osam ulomaka, koji su jedan s drugim cementom slijepljeni. Okrhana su oba gornja i lijevi donji ugao. Naokolo je negda bio okvir, koji je na gornjoj strani bio veoma širok, ali se je otklesao, kada se kamen priredilo, da služi kao građevni materijal.

Napis glasi: Φαρσοί ἀπὸ Ἰαδυσσινῶν καὶ τῶν|συμμάχων τὰ ἔπιλα

171

172

U 4. retku i dalje nešto je namjerice izbrisano a raspoznaje se, da je napis negda imao još i 5. i 6. redak; potonji je bio od prilike do polovine ispisan. Razura je tako potpuna, da se samo na trećem mjestu u 4. retku raspoznaje slovo Σ.

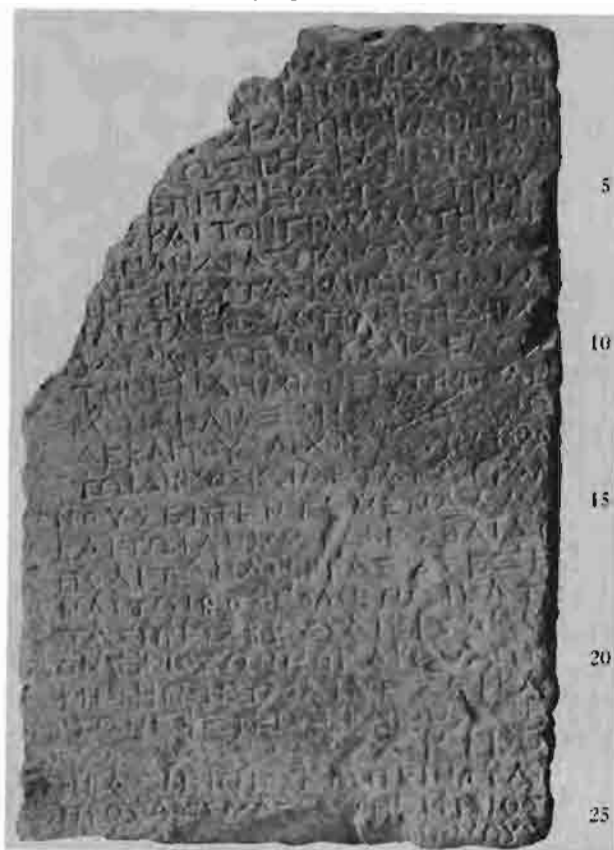
Kamen je valjda bio bazom tropaja, što ga Pharani podigoše na uspomenu neke pobjede nad Jadasincima i njihovim saveznicima. Jadasinoi biti će ime ilirskoga plemena, koje je prebivalo oko Jadere (d. Zadar). Sudeći po karakteru slova spada spomenik od prilike u IV. stoljeće pr. Kr.

A. Boeckh CIG II str. 986 br. 1837 c (po Steinbüchelovu prijepisu). — S. Ljubić u Arch. f. K. öst. Gesch. Q. XI 1853 str. 112 br. 4; Arkiv za povj. jugosl. II str. 177 br. 4; Inscr. mus. Zagr. str. 73 br. 2. — J. Brunšmid Inscr. u. Münzen str. 16 br. 3.

173. **Zaključci pharskoga vijeća o čašćenju poslanika nekoga grada i o izašlljanju poslanika k delphijskom Apollonu.** Ulomak stele sa napisom iz Staroga grada na otoku Hvaru u Dalmaciji.

Visina 0·46, širina 0·3, debljina 0·12 m. Vapnenjak.

Stari rub kamena sačuvao se samo na jednom dijelu lijeve strane. Kamen je rabio kao građevni materijal, pa je od njega na desnoj strani odbijen skoro isto tako širok komad, na kojem je bilo mjesta od prilike za 16 slova. I gore i dole su odlomljeni komadi nepoznate veličine; povrh toga manjka gore lijevo dosta velik komad kamena, a i dole je ponešto okrhan.

173

Napis glasi:

.....
 ἀνδρας τρεις τεύ[τη]
 ... φυλακῆν καὶ σωτηρ[ε]σαν τῆς τε
 πόλεως καὶ τῆς Φαρίων ἢ [τὴν συμμαχίαν? τῆς
 πόλ]εις τῆς Φαρίων κελ[έ]σαι δὲ τοὺς πρυτά-
 5 νεις] ἐπὶ τὰ ἱερά εἰς τὸ πρυτ[ανείον] τοὺς πρεσβευ-
 τὰς καὶ τὸν γραμματῆ καὶ [ἐστι]σαι μετ' αὐ-
 τῶν ἀνδρας πάντας ὁμο[ο]σαι δὲ αὐτῶν τοὺς
 πρεσβευτάς καὶ τὸν γραμμ[ατῆ] διφυλάξαι
 πάντα ἕως ἂν παρεπιδη[ώ]σιν ἢ ἐληφίσαιτο
 10 ὁ δῆμος· ἐπαιέσαι δὲ αὐτ[οὺς] ὅτι πεποίηται

- τὴν ἐνδημίαν ἐν τῇ πόλει τῆι Φαρίων εὐσχή-
 μονα καὶ ἀξίαν [ἀμφοτέρω] τῶν πόλεων θείναι
 δὲ καὶ τοὺς ἄρχον[τας τ]ὰ γρά[μματα] . . . ἐν
 τῷ δημοσίῳ μετὰ [τοῦ] γραμ[ματέως] . . . Ἀριστό-
 15 νους εἶπεν τ[ὸ] μὲν ἄλλα [καθάπερ τῇ βουλῇ
 καὶ τῷ δήμῳ, ἐλέσθαι δὲ [νῦν ἐξ ἀπάντων τῶν
 πολιτῶν ἄνδρας ὡς ἐξ, ἐ]περωτήσοντας καὶ ἐξεί-
 ναι τῷ βουλομένῳ κατ[.
 τας πρεισβεῦσαι εἰς Δελ[φούς] ἐρωτῶν δὲ τὸν θε-
 20 ὄν, τίς θεῶν ἢ θεῶν θύων [ὁ Φαρίων δήμος ἀβλα-
 βῆ τὴν τε πόλιν ἐξεῖ κα[ὶ ἐνταῦθα καὶ τό-
 πων ἐφ' ἑτέρων καρπε]
 Χρῆσι θεός.
 Πραξιππῆ πέμπειν πα
 25 πρὸς δυσμᾶς? [πέμ]πει φαῖος
 νομούς

Spomenik spada od prilike pod kraj III. stoljeća pr. Kr. U njem se po-
 najprije navodi zaključak pharskoga vijeća, koji se odnosi na čašćenje poslanikâ
 nekoga grada, kojemu se ime nije sačuvalo. Ovi su sa svojim pisarom došli u
 Pharos, da valjda sklope savezni ugovor, naperen možda protiv razbojničkih
 Illyra. Na istoj se ploči dodao kao dometak i drugi zaključak pharskoga vijeća,
 koji je s prvim možda u nekom savezu bio: Ima se izabrati šest poslanika, koji
 će da odu do Apollonova proročišta u Delphe sa upitom, kojemu bi bogu ili
 božici Pharani žrtvovali, da svoj grad očuvaju od svake štete a izvan njega da
 poluče povoljan uspjeh. Na koncu slijedi metrijski odgovor božji, ali ga se je
 tako malo sačuvalo, da ga nije moguće ni približno nadopuniti.

A. Boeckh CIG II str. 985 br. 1837 b (po Steinbüchelovu prijepisu). — S. Ljubić
 u Archiv f. K. öst. Gesch. Q. XI 1853 str. III br. I; u Arkivu za pov. jugosl. II str.
 175 br. I; Inscr. mus. Zagr. str. 71 i 72. — J. Brunšmid Inscr. u Münzen str. 17
 br. 4 (sa slikom).

174. **Ulomak stele sa nekom odredbom.** Iz Visa u Dalmaciji; negda u
 zbirki Fr. Lanze u Spljetu.

Visina 0'23, širina 0'45, debljina 0'105 m. Vapnenjak.

Gore i dole nepotpuno. Gornji desni ugao otkrhan.

Napis glasi:

-
 εντα μὴ ἐξε[ῖναι τοῖς ἀρχουσι το-
 ις ἀεὶ οὔσι τὸ δόγμα τοῦτο λύσαι· εἰ δ-
 ἔ τίς κα λύση, ἀποτεισάτω
 ἐμ πεντακατίδι· ἀναγράψαι δὲ [τοῦς
 5 λογιστὰς τὸ δόγμα τοῦτο ἐς τ[ὸν νό-
 μον τὸν λογιστικόν· οἶδε οὐ παρεγέ[νοντο
 Ξενότιμος Σάλλα
 Εὐθρωνος

..... ι[τος Ξενοκλέος
 10 λχνου
 ? 'Αρισ]τάρχου
 ου

Na koncu ovoga spomenika je popis neprisutnih članova onoga kolegija, od kojega se je neki zaključak ovdje djelomice sačuvao. Logisti grada Isse spominju se još i u psefizmi njegove naselbine kod Lumbarde na Korčuli i valjda na bazi druge naselbine u Trogiru.

174

Steinbüchel Dalmatien, eine Reiseskizze, Wiener Jahrb. XII 1820 Anzeigeblatt str. 18 br. 10. — A. Boeckh CIG II str. 12 br. 1834. — S. Ljubić u Arch. f. K. ö. G. Q. XI 1853 str. 126 br. 3; Arkiv za povj. jugosl. II str. 193 br. 3; Inscr. mus. Zagr. str. 74 br. 7. — J. Brunšmid Inscr. u. Münzen str. 22 br. 9 (sa slikom).

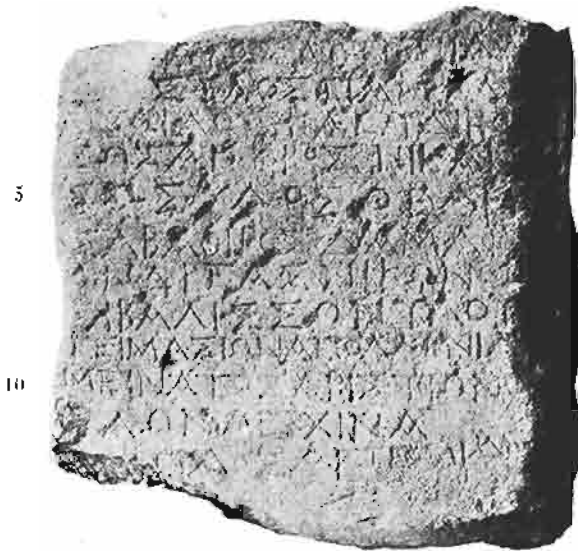
175. **Popis imena.** Donji dio stele iz Visa u Dalmaciji; negda u zbirki V. Solitra u Spljetu.

Visina 0,365, širina 0,37, debljina 0,11 m. Mramor.

Gore i dole odlomljeno; stari se je rub na lijevoj strani sačuvao a na desnoj je skoro sasvim okrhan.

Ispod 12. retka nije bilo više ništa napisano.

Fr. Carrara kod Neugebauera Die Südslaven str. 141. — S. Ljubić u Arch. f. K. ö. G. Q. XXII str. 269 br. 8; Inscr. mus. Zagr. str. 75 br. 8. — J. Brunšmid Inscr. u. Münzen str. 23 (sa slikom).

Popis glasi:

- ος Ἀρτεμιδώρου
 Σωπύλος Πικρ[φί]λο[υ]
 Ζωίλος Κλευδίου
 Σώσων[δ]ρος Νικάρχου
 5 Σωπύλος Θεαγ[έν]ου
 Σαβ[ά]θιος Δαμάρχου
 Ἀνδρέας Νικάνου
 Σίβαλις Σωνίου
 Ἐπιφάνιος Ἀπολλωνίδ[α]
 10 Μελίππος Ἀριστίωνος
 Φίλων Αἰσχίνα
 ? Μεπύλος Ἀρτεμιδώρου

175

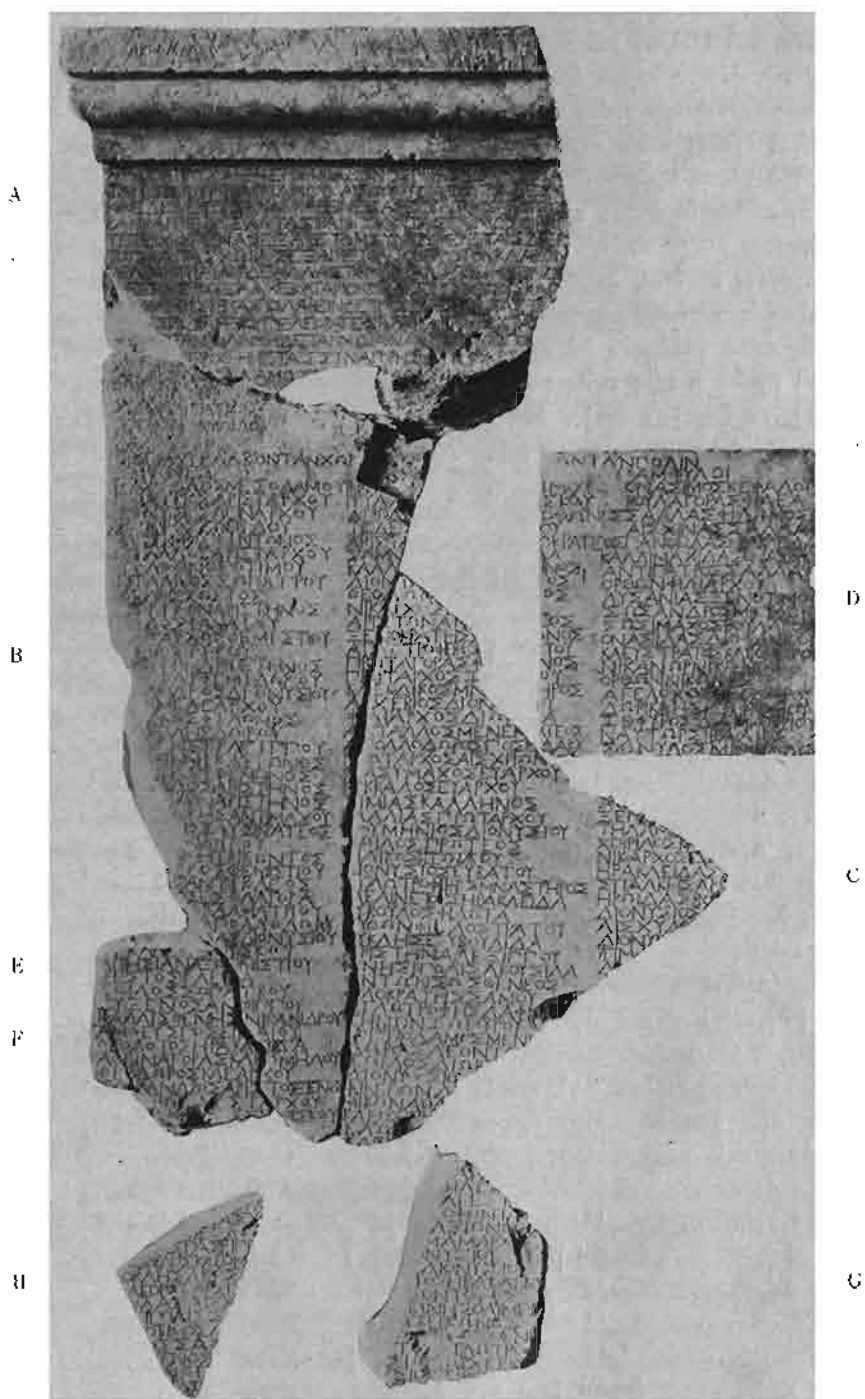
176. Psefizma ob uređenju grčke naselbine na otoku Korčuli. Naden u više navrata počam od g. 1877. u zidovima razvaljene sredovječne crkvice sv. Ivana na Koludrtu kod sela Lumbarde na otoku Korčuli u Dalmaciji.

Visina glavnoga iz šest komada (A–F) sastavljena dijela 108, širina 0·69, debljina 0·13 m. Visina i širina ulomaka G i H, koji spadaju k istomu spomeniku, ali nigdje ne pristaju: 0·22×0·16 odnosno 0·2×0·15 m. Tvrd vapnenjak.

Na komadu A, koji je i dole okrhani, manjka na desnoj strani od prilike jedna trećina. Na komadu B, uz koji gore pristaje A, lijevo dole E i desno C, na lijevoj se je strani sačuvao dio staroga ruba; na desnom gornjem uglu bila je površina kamena oštećena, pa se je tamo bio umetnuo četverouglast komadić, koji je opet ispao, pa se izgubio. Komad C lijevo pristaje uz B, a desno ga se dotiče D. Na potonjemu, koji je četverouglasto oklesan, sačuvao se je desno stari rub. Komad E desno pristaje uz B, a na lijevoj se je strani s njega otkinula rubna krhotina F; inače je taj komad naokolo izlomljen. G i H svuda su naokolo okrhani; potonji je u građevne svrhe trouglasto priređen.

Površina kamena na lijevoj je strani mjestimice tako iskvarena, da se slova jedva ili nikako ne raspoznaju. Neka su mjesta na kamenu bila oštećena, pa ih se je kod pisanja mimoišlo; gdjegdje su se takova mjesta izgledila, ali se nije ništa zapisalo. Na nekoliko mjesta eradirala su se pogrješno zabilježena imena i pravopisne pogrješke, ali se još mogu raspoznati i prvobitno zapisane riječi. U popisu imena izvukli su se potezi na gornjoj i donjoj strani redaka, a na početku druge kolumne dapače i četverouglasti okvirići za pojedina slova.

Na abacima gornjega završetka ove stele ima plitko zarezanih slova, koja potječu od raznih ruku. Na gornjem n. pr. ΝΙΚΟΔΑΜ i kraj toga VM. Slovo A na donjem abaku ima možda brojčanu vrijednost, te u tom slučaju označuje ovaj kamen kao prvi u nekoj seriji javnih isprava. Ostala slova valjda nisu drugo nego črčkarije besposlenoga svijeta.

Napis glasi po mojem i Dittenbergerovom nadopunjenju:

Ἄγαθῶν τύχαι. Ἐφ' ἱερηυνάμονος Πραξιδάμου, Μα[χανέος· συνθήκη λογισ-]
 τῶν Ἰσσιῶν καὶ Πύλλου καὶ τοῦ υἱοῦ Δάζου. τάδε συνέθεντο ποτ' ἀλλάλους,
 καὶ ἔδοξε τῶι δάμωι· λαβεῖν ἐξείρετον τοὺς πρώτους [καταλαβόντας τὴν χώ-]
 ραν καὶ τειχιζάντας τὴν πόλιν τᾶς πόλιος οἰκόπ[εδον ἓνα ἕκαστον τᾶς]
 5 τετειχισμένας ἐξείρετον σὺν τῶι μέρει, τᾶς δὲ ἐκτός αὐτᾶς τοὺς αὐ-]
 τοὺς καὶ τᾶς χώρας ἐξείρετον τὸν πρώτον κλάρον [καταλαβεῖν ἕκαστον]
 πέλεθρα τρία, τᾶς δὲ ἄλλας τὰ μέρη· ἀναγραφῆμεν δὲ[καὶ τᾶς χώρας ὅσον τε
 καὶ] εἰ ἕκαστος ἔλαχε· κατάμονον δὲ εἶμεν αὐτοῖς καὶ τ[οῖς ἐγγόνους πέλε-
 θρο]ν καὶ ἡμισυ ἕκαστωι. λαβεῖν δὲ τοὺς ἐρέποντας τᾶ[ς ἐτι καταλειφθείσας
 10 χώρας ἀδιαιρέτου πέλεθρα τέσσαρα καὶ ἡμισυ. τᾶ[ς δὲ ἀρχὰς ὁμνύνκι μηδ-
 ἔποτ]ε τὴν πόλιν μηδὲ τὴν χώραν ἀνδαιτον ποτ[ῆσσθαι μηδαμῶς. εἰ δὲ τί
 κα ἄρχων] προθῆ ἢ ἔτας συναγορήσῃ πᾶρ τ[ᾶ ἐψαφισμένα, αὐτὸς ἄτιμος καὶ]
 τὰ ὑπάρχ[οντα] δαμό[σια ἔστ]ω, ἀθῶ[ος] δὲ ὁ ἀποκτείνας αὐτὸν
 του
 15 πατι
 δ[ά]μωι δό[ξ]ηι

[Οἶδε] κατέλαβον τὴν χώραν καὶ ἐτείχιζαν τὴν πόλιν.

	[Δυμᾶ]νες	[Ἰλλεῖς]	Πάμφουλοι	
	[Ἀρ]χ[έ]λαος Μεσοδάμου	Ἡρα[κλει]δας Θεοτ[ί]μου	Ὀνάσιμος Κεφάλου	
20	[Δα]μάτριος Ἀριστάρχου	Ψυλλ[.....?] Ξ[εν]ίσκου	Βουλαγόρας Φιλέα	20
	[Δι]ονύσιος Δεινάρχου	Ἄπολλ[ό]δωρος Κ[ό]ρθωνος	Σάλλας Φίλωνος	
	[?] Φανα[ί]ος Ζω[έ]λου	Τελεσ[.....]ου	Αἰσχίνας Σάλλα	
	[?] Θεό[τι]μος Φίντωνος	Ἀρίστ[α]ρχος Φιλ[ο]κράτους	Πανθειδᾶς Ἡρακλειδᾶ	
	[Ἄν]ταλλος Ἀριστάρχου	Σωμν[.....?] Ἡρακλειδᾶ	Καλλιμαχίδας Ὀνασίμου	
25	. . . ὀθων Θεοτίμου	Καλλ[ί]μαχος Ἀριστῆ[ν]ος	Ἀντίπατρος Σάλλα	25
	*Ανταλλος Σωπάτρου	Διονύ[σιος] Ἀριστῆ[ν]ος	*Ὀρθων Φιλιάρχου	
	[Ε]ύκλῆς Σώσιος	Θεόδωρ[ος].....]ος	Λυσανίας Ξενοτίμου	
	[Μη]τρέων Ἀριστῆ[ν]ος	Νίκαρχος	Σώσανδρος Μικύλου	
	[Ζω]ήλος [Φ]αναίου	Ἀρίστων Ἀρ[ιστοκλ]έος	Σωσίμαχος Βουλαγόρα	
30	[?] Ἀρίστ[α]ρχος Θεμιστίου	Ξενοκράτης Αἰσ[χρί]ωνος	Ὀνασίλας Διοφάντου	30
	. . . τ. ιος Τύρου	Ἀγλοτροφῆς ὄτου	Κλεύστρατος Κλεομήλου	
 χρων Ἀριστῆ[ν]ος	Πρωταγόρας Φ[ί]λωνος	Νικάνωρ Νίκωνος	
 Ἀρτεμιδώρου	Πρώταρχος Ζ[ω]ήλου	*Ὀρθων Νίκωνος	
	[Νί]καλῆρος Διονυσίου	Κλεόδικος Μν[αστ]ῆρος	Ἀγέλοχος Θεοδώρου	
35	[Ἄ]ρθων Κλεάρχου	Ἀ[ρ]χέβιος Διον[υσί]ου	Δωρικλῆς Δαφναίου	35
	[Ε]ύξ[εν]ος Φίλωνος	Φ[ί]λιππος Διω[κλέ]α?	Ζέφυρος Δαματρίου	
 λῆς Δώρου	*Ανταλλος Μενε[κρ]άτρου	Ναύτωρ Σιβάλιος	
 ν Στρατίππου	Ἀπολλόδωρος Ποσει[ε]δαίου	Σώνυλος Μενύλλου	
 ν Νικασίωνος	Πρώταρχος Αἰσ[χρί]ων[ος]	
40 Σθένωνος	Θ[ε]ρ[α]σύμαχος Εὐάρχου	40
	[?] *Ανταλλος Ἀριστῆ[ν]ος	Κόκαλος Εὐάρχου	
 ὶων Ἀριστῆ[ν]ος	Σιμίας Καλλῆνος	*Αθ.	

ης Ἀντιμάχου	Καλλίας Πρωτάρχου	Ξεν[α]	
ιος Λυσικράτης	[Ν]ομήμιος Διονυσίου	Τηλαμί[δας] ?	
45ν Δῶρου	[Ζ]ωῖλος Πρωτέος	Χοίριλος Κ[λ.	45
ν] Μητρίκωντος	[Φ]ίλικος Ζωῖλου	Νικάρχος Δ[αρχαρίου?]	
τρος Θεμιστίου	Διονύσιος Εὐβάτου	Ἴρακλειδᾶς Δ	
 Παντικλέος	Ἀγλωτροφῆς Μναστῆρος	Σιτάλης Ἀρι[στῆνος?]	
ος Ἐσθλαγόρα	[Κ]λεαίνετος Ἴρακλειδᾶ	Ἴρῶιδας Βου[λαγόρα]	
50	[Μναστῆ]ρ Δαρχαρίου	[Ε]ὐβουλος Φιλώτα	Διονύσιος Μ	50
 Ἀπολλοδώρου	[Π]ύθων Φιλοστράτου	Αἴσχυλ[ος]	
	[Ἴρακλει]δᾶς Διονυσίου	[Ε]ὐκλῆς Εὐβουλίδᾶ	Διονύ[σιος]	
	[Εὐ]κλῆ[ς] Ξεν[ίσκου]	[Α]ριστὴν Ἀλεξίππου	Τιμ[α]	
	Ἀγησιάνᾶξ Θ[ε]μιστίου	[Μ]νησίπολις Ἀκουσίλα	Δ[ω]	
55	Σέστος Ἰλέξ	[Φί]ντων Σωσθένης	55
	Ζωῖλος Σωπάτρου	[Φι]λοκράτης Σάμου	
	Εὐξένος Ἀνθίππου	[Α]γλωτροφῆς Δαφν[αίου]	
	Καλλισθένης Νικάνδρου	[Ζ]ήνων Ζωπύρου	
	Ἀνθεὺς Ποσειδ[αίου]	[Ι]ππόδαμος Μενη[τίδα]	
60	Θεόδοτος Ἴρακλειδᾶ	Δῶρος Λέοντο[ς]	60
	Ἀθηναγόρας Κλεομήλου	Ζωῖλος Διωκ[λέα] ?	
	Θεόδωρος Κλεάρχου	Διονύσιος	
	Σώ[σ]ανδρος Ἀριστοξένου	Φίντων Δ	
	[? Ἀρι]στ[ί]ω[ν] Ἀ[ρι]στάρχου	Μίκων Ἀθα	
65	[Ἀριστό]μα[χος] Ξενίσκου	Κλεόστρ[ατος]	65
	Ἐλω[ρις]	
	Κλε	

Ulomak H

Ulomak G

 θρα αι	
 Θρ]αυ[μάχου] Φιλέ[α]	
 Θεοδώ[ρου] Ἀγεσί[λα]	
 ας Πασίπ[ου] εοφώντος	
5	[Κλε]βούλος Κλεομήλου] Νικ]ατίωνο[ς]	5
	[? Δι]οκλῆς Ἀκοσί[λα] Μαμάρχ[ου]	
 αγόρος Ἀρχιτ Διο]νυσίου	
	[? Σάλ]λας Αἰσχ[ρίωνος?] ς Διονυσίου	
	[Μνησ]ίπολις Σ	[? Κλεαίνε]τος Ἴρακλειδῶ[α]	
10	[? Ἀγλα]ότιμος Λ Λ]έοντος	10
 ος Σάλ[λα]	[Καλλισθ]ένης Ὀλυμπί[ου]	
	[Ἀριστό]ξένος ο]ς Κερκῶνος	
 ν Ἀπ[ολλοδώρου?] ο]τας Σωσθένε[ος]	
	ili Ἀγ[λωτροφῆς?] οτ[ας] Ἀγλωτρο[φῆος]	
	? ς	[Νικα]τίων Ἀρχεβίο[υ]	15
		[Διονύ]σιο[ς] Πρω[τάρχου?]	

U 22. retku bilo je u prvoj kolumni zapisano $\Gamma\Omega\epsilon\Gamma\Lambda\text{OY}$ mjesto $\Gamma\Omega\Gamma\Lambda\text{OY}$, ali su se pogrješno zabilježena slova izbrisala i napisalo ispravno. U 31. i 48. retku u drugoj se je kolumni ispravilo $\text{A}\Gamma\Lambda\text{O}\Gamma\text{P}\text{P}\text{O}\Phi\epsilon\Gamma\text{O}\Sigma$ u $\text{A}\Gamma\Lambda\text{O}\Gamma\text{P}\text{P}\text{O}\Phi\text{H}\Sigma$. U 46. retku eradiralo se u drugoj kolumni pogrješno iz predidućega retka ope-
 tovano $\text{H}\text{P}\text{P}\text{O}\Gamma\text{E}\text{O}\Sigma$ i mjesto istoga zarezalo ispravno $\Gamma\Omega\Gamma\Lambda\text{OY}$. U 64. retku u drugoj je kolumni na kamenu zabilježeno AOA mjesto $\text{AOA} \dots$; u 7. retku ulomka $\text{H} \dots \text{AE}\text{O}\text{P}\text{O}\Sigma$, ali se čini, da se je već prije pogrješno ϵ bilo ispravilo u Γ .

Sudeći po karakteru slova spomenik spada u IV. stoljeće pr. Kr., te je prema tomu najstariji poznati pisani spomenik ne samo iz Dalmacije, nego i iz cijele austro-ugarske monarhije.

Napis iz Lumbarde sastoji od dva dijela: 1. od psefizme, kojim se ureduju imovinske prilike grčkih naseljenika iz Isse (Visa), koji su u IV. stoljeću pr. Is. na Korčuli osnovali naselbinu; 2. od popisa svih naseljenika, koji su po jedan udjel ($\alpha\lambda\lambda\alpha\phi\alpha\sigma$) dobili.

Iza običajne formule, kojom se kod poduzimanja poželila dobra sreća, slijedi datum po jednom hieromnamonu, koji se u ovom slučaju zove Praxidamos. Eponymni ovaj svećenički čin spominje se na još tri spomenika iz predjelâ, što su spadali na područje grada Isse, pa prema tomu ne će biti sumnje, da je hieromnamon bio vrhovni svećenik u Issi. Mjesec $\text{M}\alpha\chi\chi\alpha\upsilon\epsilon\upsilon\varsigma$, kojim se vrijeme poblize ustanovljuje, spominje se i u obližnjoj Kerkyri (Krfu).

U samoj psefizmi kaže se od prilike slijedeće:

Ugovor issejskih logista,¹ te Pylla i njegova sina Daza.² Ovo ugovoriše među sobom a narodna skupština³ je zaključila: Neka uzmu, što je određeno oni, koji su prvi zauzeli zemlju i grad sagradili, svaki po jedno kućište već obgrađena grada, po redu, kako je to određeno. Od onoga, što je izvan grada, neka svaki uzme kao žrijebom određeni prvi udjel zemlje po tri pelethra,⁴ a od preostale koliko na njega došlo bude. Neka se zapiše, koliko je svaki zemlje dobio i gdje. Na uvijek neka im bude i njihovim potomcima svakomu po $1\frac{1}{2}$ pe-
 lethra. Oni, koji kasnije dodu, neka uzmu od još preostale nerazdijeljene zemlje po $4\frac{1}{2}$ pelethra. Oblasti imaju prisegnuti, da nikada i na nikoji način ne će dopustiti, da se grad ili zemlja iznova porazdijele. Ako bi pako oblasnik štogod predložio ili građanin uza nj pristao, što bi bilo protiv ovoga, što je zaključeno, to neka taj bude bez poštenja a njegov imetak neka pripadne općini; bez kazne da bude onaj, koji bi ga ubio . . .

Iza nekih daljnjih ustanova, od kojih se je samo par slova sačuvalo, slijedi naslov popisu imena svih naseljenika: »Ovi pako zauzeše zemlju i sagra-
 diše grad.« Imena su zapisana u tri kolumne, od kojih je svakoj na početku

¹ Ovi računarski oblasnici grada Isse spominju se i u jednoj psefizmi iz Isse i na jednom napisu iz issejske naselbine Tragurija.

² Pyllos i njegov sin Dazos valjda su bili illyr-
 skoga porijetla a po svojoj prilici vlasnici zem-

ljišta, koje se je za zasnovanu naselbinu nabavilo.

³ Narodna skupština issejska.

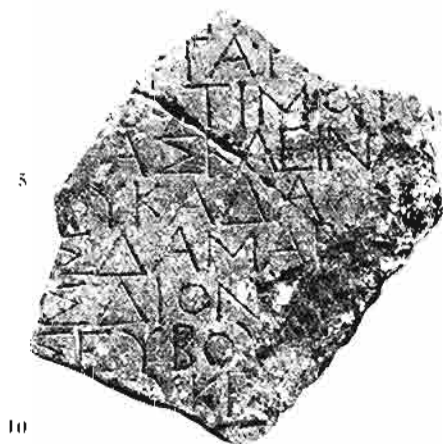
⁴ Jedan pelethron (plethron) = 10.000 četvornih stopa = 0.095 hektara.

ubilježeno ime po jedne od trijuh dorskih phyla: Dymanes, Hylleis i Pamphyloi. Koliko je naseljenika bilo, ne može se kazati, ali svakako više od 200. U drugoj (hyllejskoj) kolumni bilo je najmanje 49 imena, a toliko ih je valjda bilo i u ostale dvije. Potrostručili se dakle taj broj i ono 16 imena na ulomku G, to se već na taj način dobiva broj 195. Faktično se je sačuvalo koje potpunih imena koje dijelova imena od 158 osoba.

Samo ulomke B C D G i H priopćio je V. Vuletić Vukasović u *Viestniku hrv. arh. dr. V 1883 str. 97—99 sa tri table, na kojima su sasma nedostatni prijepisi, učinjeni od njegova druga Slavoljuba Sinđića.* — Ulomak E F objelodanio je F. Radić u istom *Viestniku* XIII 1891 str. 42—43 (sa slikom). — Cijeli spomenik priopćio i jedan dio psefizme nadopunio je J. Brunšmid *Die Inschr. u. Münzen der griech. Städte Dalm.* str. 2—14. — Samo psefizmu nadopunio i izdao je W. Dittenberger *Sylloge inscr. graec.* II. izdanje. Sv. II 1900 str. 792 br. 933.

177. Popis imena. Ulomak kamena sa napisom, naden 1900 na brežuljku Koludrtu kod Lumbarde na otoku Korčuli.

Visina i širina 0·125, debljina 0·02. Tvrd vapnenjak.

177

Napis se čita ovako:

..... χ[ου]
 Ἀρι]στάρχ[ου]
 Θ]εοτίμου
 [? Π]ρακλείδ]ης Κλείνχ
 5 Λυκίδχ
 ς Διμάρχ[ου]
 ς Διονυ[σίου]
 ς Εὐβοί[λου?]
 Λυ]σιχρά[ττος?]
 10 κτ[?] ...

Na dva komada slomljena krhotina sa većega spomenika, na kojoj se je na desnoj strani sačuvalo nešto od staroga ruba. Prvobitna debljina stele ne da se više ustanoviti.

Karakter slova upućuje na IV. stoljeće pr. Kr., pa je dosta vjerojatno, da i ovaj ulomak spada na prediduci spomenik i to tim više, što se je na istom mjestu našao.

J. Brunšmid u *Vjesniku hrv. arh. dr. N. s. V 1901 str. 19—20* (sa slikom).

178. Kamen međaš sa napisom. Iz Staroga grada na otoku Hvaru u Dalmaciji.

Visina 0·715, širina 0·43, debljina 0·065 m. Škriljast vapnenjak.

Dole zašiljena ploča nepravilna oblika, s koje se je na površini par tankih slojeva odlupilo.

Napis, koji je ponešto ispran, glasi:

Ὀρος | Μάθιος | Πυθέο(υ).

Oblik slova Π (sa kraćim drugim vertikalnim potezom) i oblik genetiva Πυθέου upućuje na starije vrijeme. Spomenik spada možda još u IV. stoljeće pr. Kr.

Kamen je služio negdje na međi nekoga posjeda Mathija, Pythejeva sina.

S. Ljubić Inscr. mus. Zagr. str. 73 br. 5. — J. Brunšmid Inscr. u. Münzen str. 20 br. 5 (sa slikom na str. 19).

179. Ulomak nadgrobnne stele Demodoka i njegova sina Kleudama. Iz Staroga grada na otoku Hvaru u Dalmaciji.

Visina 0·45, širina 0·42, debljina 0·07 m. Sivkasto bijeli mramor.

Od antiknoga ruba sačuvalo se samo nešto na desnoj strani i desno gore, gdje je oblongna ploča imala trouglast zabatu naličan završetak. Ispod napisa površina je čekićem izbijena.

178

179

Napis glasi:

[Δη]μόδοκος Δαμομά[χου?]

[Κ]λεύδαμος μικρός

[Δ]ημοδόκου

Čini se, da je najprije bilo zapisano samo Κλεύδαμος Δημοδόκου, a prvi redak i μικρός u drugom, da se je naknadno zabilježilo, kada je i otac pokojnoga djeteta umro. — Slova su veoma plitko urezana. Upada u oči miješanje dorskih i jonskih imena u inače jonskom Pharu.

S. Ljubić u Arch. f. öst. Gesch.-Forsch. XXII str. 271 i Inscr. mus. Zagr. str. 73 br. 5. — J. Brunšmid Inscr. u. Münzen str. 20 br. 6 (sa slikom).

180. Nadgrobnni spomenik Epepodija, postavljen od njegova brata Aurelija Zoila. Iz Solina; negda u zbirki Vinka Solitra.

Visina 0·55, širina 0·36, debljina 0·095 m. Mramor.

Na lijevom gornjem uglu okrhano. Dole ima 0·07 visok i 0·12 m. širok nastavak, kojim se je kamen utaknuo u odgovarajuću izdubinu svoga podnožja.

Napis je zapisan unutar gore trouglasto završujućega dvostrukoga okvira. U gornjem desnom uglu urezan je lik bradve (ascia).

Αὐρήλιος Ζωήλιος Ἐπιποδίου ἀδελφεῖ | μνήμης | χάριν. | D(iis) M(anibus)

Upada u oči uporaba latinske formule Diis Manibus na grčki pisanom spomeniku.

Rimsko carsko doba.

F. Carrara u Archiv f. Kunde österr. Gesch. Q. 6, 266 i Acta Pragenses. ser. 5 vol. 7 str. 8. — Neugebauer Die Südslaven str. 139 br. 5. — CIL III 2227. — S. Ljubić Inscr. mus. Zagr. str. 79 br. 9.

181. Nadgrobnni spomenik Aurellija Kleta iz Sigā kod Dolichā. Ploča sa napisima na tri strane. Valjda iz Solina u Dalmaciji.

Visina 0'435, širina 0'36, debljina 0'14 m. Pješčenjak.

180

Kamen je na lijevoj strani i dole okrahan; znatno mu je oštećena i površina. Napis počima na gornjoj užo- strani, gdje je veoma velikim slovima napisano :

Ἐνθάδε κ-

zatim se nastavlja :

[ἔ]τε Αὐρήλιος) Κλέ-

[το]ς Μόκιμο-

[ς κ]ώ(μης) Σιγῶν ἔρ[ω-

5 ν Δ]ολιχέων ἐξ-

[ἦ]σεν ἔτη εκ

μῆνες .

Konac na desnoj užoj strani glasi :

Αὐρήλιος) Ἀλέξανδρο[ς]

ἐποίησεν τὸ μῖον

10 τοῦτο κοντ(ῖ)

Ispod 2. 3. 4. te 8. i 9. retka urezani su potezi. U prvom i zadnjem retku su slova mnogo veća, a u 8. i 9. mnogo manja nego u ostalim recima. U desnom gornjem uglu urezana su ili spojena slova ΙΘ ili Τ i preokrenuto Ε, kojima u ovom napisu nema mjesta, osim ako će se shvatiti kao konac prvoga retka naime κ[ἔ]τε. Iza broja godina, koje je pokojnik doživio (25), urezano je još slovo Ι (10), koje se možda mora protegnuti na μῆνες u slije-

181

dećem retku, gdje se broj nije sačuvao, bilo stoga što ni nije zapisan bio, bilo opet što je možda uništen uslijed oštećenja kamena. U 9. retku $\mu\lambda\omicron\nu$ mjesto $\mu\eta\eta\mu\epsilon\tau\omicron\nu$. Na koncu 10. retka bila je latinska riječ, bilo $\kappa\omicron\nu\pi(\sigma\rho\iota)$ ili $\kappa\omicron\nu\tau(\sigma\upsilon\beta\epsilon\rho\omicron\nu\alpha\lambda\iota)$.

Rimsko carsko doba.

182

182. Tri mala ulomka ploče sa nadgrobnim spomenikom. Valjda iz Solina u Dalmaciji.

AB. Visina 0·148, širina 0·078, debljina 0·016 m. C. Visina 0·043, širina 0·065 m. Bijeli mramor.

Komadi A i B, koji pristaju jedan uz drugi, jesu sa lijevoga gornjega ugla ploče. Komad C je s jednoga od ostala tri ugla, valjda desnoga dole.

$\text{M} \dots \dots \dots | \rho\alpha \dots \dots \dots | \kappa\alpha\iota \dots \dots \dots |$
 $\omega \dots \dots \dots$

Rimsko carsko doba.

183. Nadgrobni spomenik mladića Marka Klaudija Markijana iz Nikomedije. Ploča sa napisom, nadena u senjskoj dragi između Senja i Sv. Križa. Darovao Ivan Krajač, pravnik.

Visina 0·3, širina 0·235, debljina 0·14 m. (ali je kamen ostrag obijen). Vapnenjak.

Površina kamena mjestimice oštećena.

$\Delta(\text{iis}) \text{M}(\text{anibus}) . | \text{M}\acute{\alpha}(\rho\kappa\omicron\varsigma)$
 $\text{Κλαύδιος} | \text{Μαρκιανός}, | \text{M}\acute{\alpha}(\rho\kappa\omicron\upsilon)$

$\text{Κλαυδέιου Στρατονείου υἱός},$
 $\text{Νεικομηδούς} | \text{ζήσας ἔτη 16}$
 ἐνθά[δ]ε κείμηνι.

Klesar je poznao grčka slova, ali kao da je slabo znao grčki. Tako je n. pr. u 1. retku mjesto grčke formule metnuo latinsku *Diis Manibus* ali ju napisao grčkim slovima. Gentilno ime jedan put je zapisano više u latinskom obliku (*Κλαύδιος*) a drugi put u grčkom (*Κλαυδέιου*). U 7. retku stoji u *ἐνθάδε* pogrješno Λ mjesto Δ , a u 4. retku manjka horizontalni potez u slovu ϵ .

Rimsko carsko doba.

J. Brunšmid u Vjesniku hrv. arh. dr. N. s. III str. 173 (sa slikom 77). — K. Patsch Die Lika in röm. Zeit Col. 101 (sa slikom 45). — CIL III 15094.

184. Ulomak kamena sa napisom. Iz Baške na otoku Krku. Darovao J. Bonifačić 1883.

Visina 0·085, širina 0·13, debljina 0·035 m. Bijeli mramor.

183

Sastavljeno iz dva pristajuća mala ulomka, koji imaju gore stari rub. Na otučenoj stražnjoj strani kamena vidi se ugladen stari žljeb.

+ ΖΩ
(-)

185. Nadgrobna ploča djevojčice **Kallipone**. Iskopana 21. prosinca 1893 u dvorištu Joce Vinkovića u Mitrovici, Krajiška ulica broj 88. Darovao opat Pajo Miler.

Visina 0,3, širina 0,22, debljina 0,1 m. Bijeli mramor.

Ploča je gore i dole odlomljena; gornji lijevi ugao je okrhan.

185

U pojedinim recima su gore i dole zaparane crte. — Na koncu prvoga retka nalazi se potez slova, koje može samo H, I ili P biti. U 8. retku ima ostatak vertikalnoga poteza od nekoga slova.

Rimsko carsko doba.

S. Ljubić u Viestniku hrv. arh. dr. V 1883 str. 70 br. 3.

184

Metrički sastavljeni napis sastoji od dva heksametra te glasi:

[σῆμ.]α Ἡρακλεί[ας | τέ]κνον
[δ]ίγχι | [Κ]αλλιπώνη | ρῶς
Ἐνέξ | σὺν φίλιῳ τελευτάσασ
χρόνου | λυκῶντων.

U 2. retku pogriješno je urezano λίγχι mjesto pravilnoga δίγχι.

Rimsko carsko doba.

I. Brunšmid u Vjesniku hrv. arh. dr. N. s. I str. 163 br. 1 (sa slikom III na str. 163).

186. Ulomak ploče sa nadgrobnim napisom. Iz Mitrovice; darovao opat Pajo Miler 1882.

Visina 0,27, širina 0,125, debljina 0,052 m. Bijeli mramor.

Gore i lijevo sačuvao se stari rub.

= Ηστ | ουνο .
. | κοντ | ηχ
| τον |
ωδς | ζην
. |

186

187

187. **Ulomak ploče sa nadgrobnim napisom.** Iskopan g. 1893 u vrtu Paje Götzingera u Mitrovici, Srijemska ulica br. 95 (negda ulica Palanka br. 4). Dar istoga.

Visina 0·14, širina 0·15, debljina 0·03 m. Bijeli mramor.

Naokolo izlomljeno. U 4. retku je na lijevoj strani neka stara uglasta udubina.

..... ζ | στο | υμz | ..
..... zv

Kasnije carsko doba rimsko.

J. Brunšmid u Vjesniku hrv. arh. dr. N. s. I str. 164 br. 2 (sa sl. 112).

188. **Ulomak ploče sa nadgrobnim napisom.** Iskopan g. 1903 prigodom rigolovanja u vrtu Paje Götzingera u Mitrovici, Srijemska ulica br. 95. Poslao Ignjat Jung.

Visina 0·122, širina 0·14, debljina 0·026 a na rubu 0·043 m. Bijeli mramor.

Samo se je dole sačuvao profilovan stari rub, koji je na vanjskoj strani urešen urezanom lozom.

..... τλ | ον τ(?)ε |
ωzvvz

Slova ο i ω su uglasta. — U 2. retku ima na početku vertikalni potez, možda od M ili N; treće slovo izgleda više kao γ ali može biti i τ.

Kasnije carsko doba rimsko.

188

189

189. **Ulomak ploče sa nadgrobnim napisom.** Iskopan g. 1903 u vrtu Josipa Biondića u Mitrovici; Srijemska ulica br. 72. Poslao Ignjat Jung.

Visina 0·204, širina 0·125, debljina 0·036 m. Bijeli mramor, koji je u vatri potamnio.

Ploča je svuda naokolo izlomljena.

... νδι | ουκλ | ντ
| ζ

U pojedinim su recima gore i dole zaparani potezi. Na kraju 3. retka ima trag od slova A ili Λ. U 4. retku je ispred slova K ostatak vertikalnoga poteza od nekoga slova.

Rimsko carsko doba.